

Nº 8 1936

Hind 30 s.

THEL
ROSMANN

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kolonel J. M. A. i d e
telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvere
telefon ametis kv. 156-a,
kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap.
Kaastiõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: 1 üks lehekülge teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti äärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

Nr. 8

1936

SISUKORD:

A. Tonska: Rahvusliku omapärasuse probleeme.

EHT.: Uus sotsiaalminister Oskar Kask.
—ju: August Rei 50-aastane.

A. Truuvere: Poola kaitseväe esindajate vahetus.

EPa: Marseljees.

A. H.: Rheinimaa probleem.

H. Nahkur: Kauge-Ida sõjakolle.

J. L.: KSV.

H. Tombach: Lennumehaanika.

— Jooni Tartu maleva eskadroni elust.

— Lühiteateid noorkotkluse ajaraamatust.

A. H.: Kilde Petseri vallutamisest 1919. a. märtsis.

„ESIMENE EESTI KINDLUSTUSE SELTS MAJA“

„EEKS-MAJA“ on kõige vanem ja oma tüsedate reserve ning arvurikka kindlustusvõitlejate pere tõttu võimsaimaid ühistegelisi kindlustusasutusi Eestis.

„ESIMENE EESTI KINDLUSTUSE SELTS MAJA“ („EEKS-MAJA“) kindlustab õnnetuste vastu: **tule-, elu-, klaasi-, noortekindlustus, koduloomade ja murdvarguse** kindlustuse aladel.

„EEKS-MAJA“ juhatus: Tallinnas, Lai 1, tel. 438-85

KONTORID: Tallinnas, Lai t. 1, tel. 445-07. Tallinnas, Harju t. 29, Tallinna Majaomanikkude Pank, telefon 427-49.

OSAKONNAD: Tartus, Suurturg 7, tel. 9-78; Valgas, Vabaduse 6, tel. 36; Viljandis, Tallinna 13, tel. 1-73; Petseris, Kastani t., tel. 1-02; Rakveres, Lai 17, tel. 1-64.

Ağendid igas linnas,
alevis ja vallas.

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 8

Tallinnas, esmaspäeval, 30. märtsil 1936

XII aastakäik

Rahvusliku omapärasuse probleeme

Et eraldada ühiskonnas üht indiviidi teisest, selleks peame vaatlema vastava objekti väliseid ja sisemisi tunnuseid. Erinevusmargina peame vaatlema elava indiviidi kehaehitust ja iseloomu. Sama lugu on ka rahvuste värvikas galeriis. Rahvused suures inimkonnakuuldesaalis moodustavad nagu määratu suure orkestri, kusjuures iga rahvuse kultuur oleks kujuteldav erilise mänguriistana. Iga rahvuse erinev kultuur peab jumbestama üldinimsoo hüvangut ja arenguprotsessi. Viimatimainitust lähtudes tuleb meil rahvuse vaatlusel otsida kõigepealt neid tunnusoone, mis eraldavad üht rahvust teisest. Üldiselt moodne psühholoogiline rahvusteooria leiab kena kogumi elemente, mis peavad moodustama rahvustunnuste kompleksi.

Kui aga lepime sellega, et „rahvus on teatava saatusel ühisuse kaudu ühise karakteri ühisusega seotud inimkogu“, siis ei ole oluline vaadelda seda tunnuste rassoljet, mis määrateleks „rahvuse“ mõiste. Rahvuse mõiste määratelul jääb domineerivaks ikka ja alati rahva vaimne algupärasus — omakultuur. Viimases peegeldub kogu rahva elav ajalooline võitlus — ta saatus. Rahvuslik omakultuur on ühtlasi rahva vaimu ja hinge süntees — iseloom.

Moodne rahvuste poliitiline võitlus viimasel ajal arvestab rahvuse määratelul ka rassiteooriat — antropoloogiat. Kuid tõulised jooned rahvuse juures ta üksikliikme kehaehituse määratelul ja sellest järelduse tegemisel teatava „tüübi“ loomiseks on küllalt kahtlased, kuigi antropoloogia on teinud juba võrratult suuri edusamme. Moodsad antropoloogid ei julge ikka veel kaljukindlalt väita seda, mida sõandavad keelemehed teatava rahva sugulusest ühe või teise rahvaga minevikupäevil. Rassiteooria võib viidata küll mõningaile sagedamini korduvaile kehalisile tunnuseile teatavate rahvuste juures ja liigitada rahvusi sellesse või teise

kategooriasse, kuid pärivusuurimisele rajanev inimeste teadus ei või kunagi julgesti ja drastiliselt väita, et siin on eraldatud sükid lammastest. Näit. sakslased kuuluvad aaria tõu hulka, juudid semiitide liiki jne. Võib teha ainult antropoloogiste uurimuste põhjal teatava teadusliku järelduse, kusjuures sagedamini esinevate tunnuste tõttu on võimalik moodustada teoreetilist üldtüüpi rahvuse juures. Ei ole üllatav selles küsimuses siinkohal meenutada endise Prantsuse ministri Ch. Lambert'i sõnu, kui see väidab, et prantslased on eurooplaste mälestussamba sümbol. Teiste sõnadega — meil ei tule otsida puhast prantsuse rassi, vaid prantsuse rahvas esinevad kõik euroopa rassid! Ent selle poliitiku väide ei tarvitse manada esile muigeid ainult antropoloogidelt, kui arvestame ainult, et rahvaste ajalugu on olnud suures jaos võitluste ja heitluste tanner ning tehnika võidukäik liiklemise alal on püstitanud imestamisväärseid vahendeid. Need tegurid ei ole võimaldanud kujuneda rahvustel tõulise puhtuse suunas, vaid rahvuste tõulise segunemise protsess ajaloo vältel on olnud kiiretempoline.

Kui tulla tagasi eesti rahva tõulisele vaatlemisele, siis alati meie räägime eestlastest kui „soome-ugri“ tõugu rahvast. See tõuline tunnuste-kompleks on palju süvendanud meie rahva juures rahvuslikku ühtekuuluvust ja enesetunnet ajaloo karmimail hetkil. Kuid ehitada meie rahvuse tulevikku tõulisile sugemeile ja rõhutada järjekindlalt tõulist kuuluvust on naiivne ja naeruväärstaks meid teiste riikide rahvuste silmis, nagu näeme seda „kolmanda riigi“ juures. Õnneks aga meie uus kujunev rahvuslik ideoloogia rajanev permanentsel rahvuskultuuri rõhutamisel — mis on ainuke ja õige tee. Pealegi moodne antropoloogia lähineb siin halastamatu kriitikaga ning ei tunnusta säärast rassi. Eestlased ei ole võinud olla puhtatõu-

line rahvas puht-ajaloolise arenguprotsessi tõttu. Sel-
lane resolootne kriitika ei saa aga kunagi takistada ja
häirida hõimlustunde süvendamist. Keeleteaduslikust
sugulusprintsibist lähtununa võib areneda endist viisi
põhjamaine soome-ugri kultuurilooming. Rahvuse
mõistet ehitada tõulisele omapärasusele on nagu vas-
tata küsimusele: mis on elu?

Meie rahvuslikest tunnusjoonist on viidatud sageli
sõnavõttudes avaliku arvamuse veergudel, kuid seda on
tehtud rohkem möödamattes — a propos — mõne teise
põhilisema küsimuse vaagimisel. Ehk kui seda on teh-
tud, siis teaduslikku labürinti ehitavalt. Puudub seni
värskem ja kompaktsem linnulennuline ülevaade, mis
teeb meist, eestlastest, s. o. end. „rumalast maarah-
vast“, tunnustatud kultuurrahva. Meil võib rahvuslik
edu rajaneda ainult lakkamatul omakultuuri süvenda-
misel ja loomingul.

Kui eelpool tegime juttu, et rahvuse mõistet mää-
ratellakse osalt ka tõulise kuuluvuse järgi, siiski sel-
lele mitte ehitades tõuprintsiibi spekulatiivsuse tõttu
mingit kindlat rahvuslikku ideoloogiat, siis vaatleme, mi-
da väidavad antropoloogid eestlaste kui rahvuse tõulise
omapärasuse kohta.

Eestlaste rassilist koostust on uurinud Riigi Sta-
tistika Keskbüroo üldbüroo juhataja H. Reimann, kel-
lelt on ilmunud isegi põhjalikum sellesisuline teos. Sel-
les teoses H. Reimann püüab kirjeldada suurimas sa-
geduses leiduvate tunnuste ja mõõdete põhjal n.-n.
„eesti tüüpi“, s. o. füüsilise konstruktsiooni mõttes. Ta
leiab: keskmisel eesti mehel on: suur kehapiikkus
(170 ja enam sm); pikk kere¹⁾; keskmise pikkusega
jalad suurte põidadega; väga pikad ülemised jäsemed
võrdlemisi suurte kätega; võrdlemisi kitsad, kuid kõr-
ged õlad; võrdlemisi lamedad, kuid küllalt suure (kesk-
mise) ümbermõõduga rinnakorv; keskmise lajusega
puusad; need kõik võrdlemisi jämeda kere keskkoha
(talje) juures annavad kerele „kastitaolise“ ilme; pea
on ümbermõõdult küll võrdlemisi suur, kuid suhteliselt
suure kehapiikkusega siiski pigemini väike, laiuse-
pikkuse vahekorrrilt keskpealine lühipeasusse kaldumi-
sega, keskmiselt kumera kuklaga, laiuselt keskmise,
kuid kõrge ning kumera otsmikuga; vastavalt sellele
nagu on füsiognoomiselt kitsapoolne piklik, kuid mor-
foloogiliselt on see, kuigi kitsanäosusse kaldumisega,
siiski vaid keskmine, mis on tingitud eestlaste võrdle-
mise laiadest põsekaartest; ent nende erilist silma-
paistvust takistavad hästi arenenud alumise lõualuu
võrdlemisi laiad pärad; suu on keskmise suurusega,
õhukeste huultega; lühidavõitu, võrdlemisi kitsas nina,
laiuselt ja kõrguselt keskmise juurega, veidi nõgusa
või lookleva seljaprofiiliga, otsaga ettesuunduv; sil-
mad keskmise suurusega otsepiluga ja kitsapoolse
vahega, värvuselt hallid või sinakas-hallid ja sinised,
juuksed tumblondid ja sirged; nahavärvus heleroosa²⁾.

¹⁾ Tsiteerimisel on jäetud välja kehaliste suhete
protsendid. A. T.

²⁾ H. Reimann: Eestlaste rassiline koostus, lk. 135.

Sellase pildi maalib meile teadusliku uurimuse põhjal
H. Reimann eesti mehest, millised tunnused esinevad
tema juures kõige sagedamini. Kui teha sellest antro-
poloogilisest pildist eestlasest tõuline „üliinimene“ või
„orjakuju“, siis oleks sellane rahvusteooria ehitamine
küll sõelaga veekandmine. Rahva füüsilist erinevust
ei tule hinnata tõupuhtusega ega esteetiliste mõõdu-
puudega, vaid kehalise tervise ja tugevusega. Viimase
põhjal ongi mõeldav rääkida „tervest vaimust“.

Rahva kollektiivne vaim — ta iseloom — avaldub
väga mitmesugustes kultuuriharudes — kirjanduses,
kunstis, teaduses, kombeis, eluviisis jne. Kuid siin-
juures ei ole tähtis, et rahva tunnusjoontena esineb
rahvuskultuuriline algupärasus. Ei — seda rahvuslike
tunnusjoonte kompleksi on vaja häälestada positiivses
suunas. Seepärast, kui tahaksime mõningas kultuuri-
harus luua väärtuslikku ja kõrget, tuleb kõigepealt kü-
sida: kas meie rahval on ka eeldusi selleks ja selleks
kultuuriharu kõrgeaateliseks viljelemiseks? Kas meie
rahva hinges peitub orgaaniline tarve teatavate mägi-
tipuliste omakultuurivarade järele?

Mõttetu on tõsta küsimust: kas meie rahval on
positiivseid eeldusi omakultuuri kandmiseks ja süven-
damiseks rahvuslikus suunas. Neid on. Sageli on kii-
detud eestlaste visadust, kannatlikkust, sitkust, n.-n.
„eesti jonni“. Tõesti eestlase põhjamaine külm veri, ta
iseloomu tunnusena, teeb ta kaineks ja kaalutelejaks.
Meie ei evi endi juures sellast lohakust ja laiskust,
nagu oleme harjunud nägema slaavlaste keskel. Sa-
muti ei ole meie kergemeelsed ja temperamendikad
nagu itaallased või hispaanlased.

Nagu juba eelpool tähendatud, avaldub meie rah-
vuslike tunnusjoonte kompleks kõige ilmekamalt rah-
vuskultuuri sugemeis. Rahvuslik omakultuur on teiste
sõnadega rahva iseloom — rahva hinge ja vaimu
süntees.

Rahvusliku omakultuuri lahkamisel tuleb eritella
kaks astet meie kultuurilise algupärasuse kujunemisel.
Ühel pool seisab meie vastas vana minevikupäevade
rahvakunst ja teisel moodne rahvuslik
kultuur.

On ilmselt selge, et ei saa tekkida tõsist kultuuri
väljaspool rahvust. Kuna rahvus oma põhilaadilt on
püsiv, siis seoses sellega säilitab ta rahvahinge algu-
pärasuse, mis rajaneb küll konservatiivsuse printsibile,
kuid kui möödapääsmatule. Viimasel põhineb ka mi-
nevikupäevade rahvakunst. Kuid tsivilisatsiooni võim-
sa levikuga tahetakse ja kuulutatakse kadu rahva ise-
loomu põhilaadile. Võib ju näit. jaatada ja eitada
meiegi rahvaviiside, rahvatantsude algupärasust, neid
võib sarnastada üldeuroopaliste ja isegi euraasialiste
motiividega, kuid rahva kollektiiv-loominguga peegel-
davad nad ikkagi kõige enam rahvuslike tunnusjooni
ja erinevusi.

Sageli heidetakse meile kui elanike arvult väike-
sele rahvusühikule ette, et meil ei või tekkida ja kaju-
neda tähelepanuväärset kunsti- ja teadusloomingut.
See on ekslik. On küllalt väikerahvusi, — mainigem

vaid Hollandit teiste hulgas — kelle rahvaliikmete keskelt on võrsunud üle maailma nähtavaid päid ja kujusid. Kui võrrelda tänapäeva teadusliku kultuuri kujunemis-protsessi meil teiste rahvusriikidega, siis kõigjal on rõhutatud, et teadusliku aukraadi omandamine Eestis on üks raskekujulisimaid võrreldes teiste maadega. Kuid saatuse paratamatu pilge ütleb, et viimasel ajal meie eesti noorte teadlaste kaader täitub enneolematu tempoga värskete magistrite ja doktorite produtseerimisel. Kas see ei räägi meie rahva juures teadusliku kultuuri jõulisest kujunemiskasvust?! Meie rahvuslik teadus võib areneda progressiivselt, kui rahvalik teadusevara sulatatakse üldkultuuriliste teaduslike tõdedega. Siis saavutatakse väärtuslik kultuuriline süntees.

Rääkides rahvuslikest joonist kultuuris tuleb kultuuriharudest tõsta välja kirjandus. Seni on meil osutatud vähe tähelepanu raamatu osatähtsusele eesti kultuuriloo arengus. Kuid raamatu-aasta väljakuulutamise raamat on kujunenud nüüd juba suurimaks huvikeskuseks. Kui seni vaadati ilukirjanduslikele tootele üle öla ja hinnati seda kui moodsa inimese moodsat ajaviitevahendit, siis nüüd juba saadakse massis kirjandustootest ja selle loojast teisiti aru. Kirjanik pole enam ainult jumala päevavaras. Tänu meie rahvuskultuuri uuestisünnile raamatu-aasta osutub ka suurimaks ainelise toetuse aastaks meie väljapaistvale kirjanike kaadrile. Ent tänu kirjandusteoste premeerimisele rahvusliku ülesehitavuse printsiibi alusel boheemkond on hakanud elu ka teisiti tõlgitsema. Kirjanik ei arvesta kaasajal enam aine valikul ja käsitlekul niivõrd massi madalaid vaiste. Ta juhib loominguakti rahvast õilistavate tegurite kaudu. Näeb, et elul ei ole ainult varjupooled, vaid et elu žanr on sellane, nagu me seda ise kujuteme ja loome. Rahvusliku tendentsi ja motiivide rõhutamine kirjandusteoses on sundinud võtma revideerimisele ka meie kirjanikkonna meelsuse ja eluvaate. Nii mõnestki kirjanduslikust Saulusest on saanud rahvuslikke prohvetisõnu rääkiv Paulus.

Kirjanduslikele teosele ei anna rahvuslikku ilmet üksnes ainevalik ja menetlusviis, vaid rahvuslikult häälestab kirjandusteost ka keel. Keel, mis on õieti ka rahvuse mõistet määritlev faktor, on siiski rahva ainuomandus ja aare. Teatava rahvuse keele omapärasus jääb mitmeti kättesaamatuks muulasile. Näit. teost võiakse küll tõlkida algkeelest mitmesse keele, kuid kunagi ei asenda see algpärandit.

Kuid et luua rahvuslikku teost, peab evitama rahvustunnet. Just kunstiloomingus on enne kõike vajaline rahvustunne. Kuhu rahvusse kuulub looja ja kuidas on häälestatud ta siseelul, sel määral tuleb hinnata ka loomingu produkti rahvuslikust vaatevinklist. Väga tabavalt ütleb Aug. Anni: „Suur luuleteos on iseenesest juba rahvuspärane teos praegusel „psühholoogilise“ kunsti ajajärgul. Lootes esimesi, loodame iseenesest ka viimaseid. Luuleteos ei saagi olla suur, kui ta ei avalda oma loojat kõigi ta sügavusteni, s. o. ka oma rahvusliste ja tõuliste sügavusteni.“ (Kogut. „Mõtteid

valmiv. intellig.“, lk. 38.) Tagasi tulles keele kui rahvusliku probleemi nähtuse juure peab sedastama, et keel on rahvuse juures küll formaalne tegur, kuid keele kadumisega ei kujutele me enam rahvusteadlikku territoriaalühikut. Võib ju olla küll sellaseid rahvustüüpe nagu on Inglise ja Ameerika, kus riigikeelena on domineeriv üks keel, siiski siingi näeme kummagi rahvuse juures, kuivõrd lahkuminev on hääldamine mõlemate rahvaliikmete keskel. Kui rahvas unustab oma keele ja peab leppima teise keelega, siis on tal loodud suured eeldused ajaloo perspektiivilt iseseisva võitlusühikuna. Kuigi üldkultuuri mõjul kõiki rahvaid on nakatanud tendents, kus keelelisi termineid teaduse ja muu kultuuri vallas surub ühtlustamislaine, siiski iga rahva keele jääb veel küllaldaselt ainulaadset, milles kehastub rahva iseloom. Keel rahva juures on kujunenud ju rahva elutingimuste, vaimulaadi ja eluviiside tulemusena. Keel, mis leiab tarvitamist rahvaliikmete üksteisega läbikäimises kui ka surnud sõnana trükitustas, kehastab meile rahva hinge. Ka surnud trükisõna — rahva parimate poegade ja tütarde vaimusärtsu jupp — saab keele kaudu elamusandjaks. Seepärast on kirjandusloomingul küllalt mainimisväärne tähtsus rahvusliku kultuuri levitamisel. Ent rahva hinge tunnusoonte otsingul on enne kõike vajaline tutvuda meie rahva kirjandusloominguga.

Agas kirjandusmaailm pole ainuke ala, kus peegel dub omakultuurne erinevus. Vaatleme pisut lähemalt kujutavat kunsti. Reljeefselt peegeldub see meile rahvarõivais. Eriti nende värvi koloriidis. Rahvarõivais peegeldub rahvuslik motiiv ja tunnusjoon mustreis. Rahvarõivad põhjamaalaste juures omavad sümmeetrilise ja nurgelise mustri. Selle vastu lõunamaalaste rahvarõivais domineerivad rohkem kirevad, rahutud ja ebasümmeetrilised mustrid. Vastavalt mustritega muutub ka värv. Põhjamaalased eelistavad rohkem tagasihoidlikku halli tooni, lõunamaalased tunnevad rahuldust hoopis kirevaist värvest. Ka võib siinkohal teha juttu geopoliitilisest asendist ja maastiku mõjust rahva hingeelule. Vaatlused näitavad, et mägestiku rahvaste seast on tõusnud häid kujureid, kuna lausmaa rahvad on annud rohkem maastikumaalijaid. Toodust selgub, kuidas rahvad võivad erineda üksteisest nende töö ja loomingu tõttu.

Need rahvapärased jooned kirjanduse ja kujutava kunsti kohta on ainult rahvuskunsti välised küljed, kuid rahvuskunsti sisemiste külgede otsingul tuleb meil enne kõike riivata muusikat.

Komponistil on raske saavutada rahvuslikku omapärasust, sest see peitub muusikas sügaval. Seni meie komponistid kasutavad rahvusliku joone taotelemiseks vanu rahvalaule, mis on tõelised massisünnitused. See-ga sisaldavad nad ka rahvuslikku omapärasust. See rahvaviiside looja, kes tahab toota tõesti rahvapärast, peab tundma rahvalaulude seesmist ehitust, nende iseärasusi ja omapärasusi, peab mõistma rahvalauludest rahva hingeelu välja lugeda viimse peensuseni. Siis saavutab komponist oma loomingus rahvusliku omapä-

rasuse ja me võime nautida seda kui rahvale omast kunsti tema muusikalise loomingu põhjal. Meil Eestis selles suhtes on suured väljavaated. Meil on olemas suur ja rikkalik kogu rahvalaule ja -viise. Meie rahvas on osanud omapäraselt mõelda ja tunda muusikaalal. Seepärast jääbki meie kunstnike ja komponistide hooleks sellest aru saada ja seda meile tõlgitseda.

Nii näeme meie rahvuslikke omakultuuri jooni ja sugemeid väga mitmesugustes kultuuriharudes. Kui küsida, miks evime meie rahvakultuuris just niisugused jooned, nagu ülal kirjeldatud, siis on vastus seletatav rahva iseloomuga ja hingega. Rahva iseloom on aga kliimaatiliste, ajalooliste ja sotsiaalsete olude tulemus. Rahva hing — iseloom — baseerub suures määras ka rahvustundel. Viimane võib olla nii positiivne kui ka negatiivne — tähendab platvormi mõttes. Meil rajaneb rahvustunne rohkem negatiivsel rahvustundel (tähtis ei ole rahvustunde laad, vaid oluline on rahva juures, et evitakse t u n n e): ajaloolisel vaenul ja usaldamatusel rahvaste vastu, kes olid siin valitsejaiks ja rõhujaiks — niihästi saksa mõisnik ning kirikhärra kui ka vene bürokraatlik ametnik. Meil oli rahvuslik ideoloogia ehitatud ärkamisajast alates (minevikuteadvusel, orjapõlve viletsusel ja vihal baseerudes) opositsiooni meeleolule, nii riigi kui ka valitseva rahva vastu. Seega leiame, et on olemas mainimisväärt tegureid rahvuse säilitamiseks. Jääb vaid üldiseks credoks: kuidas süvendada ja säilitada tegureid, mis jäädvustavad rahva jäävalt ajaloo taustale.

Algame kõigepealt tegurite vaatlusega, mis võimaldavad rahvusel elujõulise arenemise. Kuna oleme arvuliselt väike rahvas, siis on nii kultuurilise tõusu levitamise mõttes kui ka endakaitse probleemi lahendamise seisukohalt iga rahvaliige tähtis. Me ei saa suhtuda üksiköiksel ja külmalt üksiku rahvaliikme kadumisele, nagu valitseb eluvaade „kollase tõu“ juures, kus massilised uppumised ja taudid ei ärata kuigi suurt imestust ja aktiivsust.

Kuigi elu põhjakaaregi all on karm ja võitlusrikas, siiski võitluses võrsuvad mehed. Suurima rahvast säilitava sotsiaal-poliitilise tegurina tuleb mainida maareformi. Rahvaarvu vähenemise või kasvamise põhjustena nähakse eeskätt tulunduslikke ja hingeelulis-kultuurilisi põhjusi, mis on üksteisega väga mitmekesistes kombinatsioonides läbi põimitud. Kuigi viimasel ajal suurenevad ühiselulis-hingelised sündimuse langemise põhjused, jäävad tulunduslikud tegurid ikka mõjuva ja tooniandva häälena. — Kui arvestame siin-

kohal ajaloolist statistikat, siis näeme, et suur-maapidamist harrastanud riikides, nagu näit. Roomas jareekas, rahva elujõud ja arv langes kohutavalt. Selle vastu aga Hiinas peetakse suureks juba 6—7-ha talu ning rahvas elab väga tihedasti. Kuna väike-maapidamisel on oma poliitilised ja tulunduslikud väärtused, siis on hakatud neid viimasel ajal Lääne-Euroopa riikides edendama — eeskätt Daanis, Soomes jne. ning isegi Inglismaal on üles tõstetud see küsimus. Seepärast Eesti võib tuleviku perspektiivilt lähtudes pidada agrar-küsimuse lahendamist väga õnnelikuks. Väiketalundite asustamispoliitikast kirjutab Daani kuningliku põllunduse-seltsi büroo juhataja H. Hertel:

„Sagedasti töötatakse just väiketalundis imestusväärse hoole ja usinusega; neis kasvab üles terve elujõuline põlv — sihiga ükskord saada oma maalapi omanikuks.“ Rahva füüsilist ja vaimset arengut soodustavad ka asjaolud ja tegurid, kui aetakse ratsionaalselt meie korteri- ja maksustamispoliitikat, kui osutatakse küllaldast tähelepanu perekonna abirahadele ja perekonna kindlustusele, samuti pärandusõigusele, suguhaiguste- ja alkoholismivastasele võitlusele jne. Kõik need tulunduslikud ja vaimsed relvad võimaldavad rahvale normaalse arengu, mis on eelduseks jõuliste rahvaliikmete kujunemiseks. Karastatud indiviid tagab ka terve vaimu, lisab uusi kive rahvuskultuuri templile, mis on rajatud vanale rahvakunstile.

Ükski rahvus ei või olla eesmärk hooplemisele ja märatsemisele, vaid normaalne teekond inimsusele. Isik, rahvus, inimkond — see on konglomeraat, kuidas areneb kultuur ja tsivilisatsioon. On vajaline, et noorsugu saaks teadlikuks Eesti rahva väärtusest, riikliku iseseisvuse tähtsusest ja ühistundest rahvuse orgaaniliste osade häälestamisel üksikute klasside ja kutsete vahel. Peab kasvataama kodanik, kes isikliku tahte ja huvi suunab rahvuslikule tahtele ja huvile. Viimast saavutatakse nende „tõuliste“ joonte säilitamisel kehaliselt karastatud kodanike tootmisel, kes sel teel oleksid suutelised vedama võimsat ja jõulist omakultuurivankrit, mis kehastab rahva hinge, olgu see teaduses, kirjanduses või kunstis.

Rahvusliku uuestisünni puhul on vajaline jõuliseks tõusuks enne kõike raputada maha väikekodanlik ärakandmise idee. Tuleb juurida lõplikult orjarahva vaim. Tuleb selgitada rahva sisemised väärtused, sest riigirahvuse tulevik oleneb ainult laialiste hulkade riikliku mõtlemise sügavusest.

A. Tonska.

**Järgmine „Kaitse Kodu!“ number ilmub
8. aprillil s. a. Kevadpühade numbrina.**

UUS SOTSIAALMINISTER OSKAR KASK

Riigivanema otsusega 16. märtsist s. a. määrati uuesti rajatava sotsiaalministeeriumi juhiks ja uueks vabariigi valitsuse liikmeks senine kauaaegne Pärnu linnapea Oskar K a s k.

Sotsiaalministri koht kaotati 1929. aastal ja ühendati haridusministri kohaga. Ministeeriumi osakonnad viidi haridusministeeriumi, osalt hiljem ka teedeministeeriumi alla. Nüüd aastate jooksul on aga tegelik elu tõendanud, et on siiski vajaline ühendada töö ja hoolekande alad uuesti erilise iseseisva ministeeriumi alla.

Riiklikud ülesanded sotsiaalalal on kasvanud järjest ja töötavad kasvada veelgi. Moodne ühiskondlik elu nõuab riigilt üha enam rakendamist ja vahelesegamist sotsiaalkorraldusisse. Nii suured kui ka väikesed kultuurriigid asuvad lahendama ikka rohkem laialdasi sotsiaalkindlustuse ja hoolekande ülesandeid. Sellel alal ei taha jääda maha ka meie valitsus ja rahvas. Seda mõistes riigivanem ongi otsustanud rajada uuesti sotsiaalministeeriumi ja on kutsunud selle juhiks suurte kogemustega omavalitustegelase.

Oskar Kaski sotsiaalministriks nimetamise on võtnud vastu kõik seltskonnakihid suure rahuldustundega. Riigivanema valikut peetakse väga õnnestunuks. Oma senise tegevusega seltskonnategelasena, rahvasaadikuna ja eriti Pärnu linnapeana Oskar Kask on tõendanud, et tal on edu ja õnne igal alal, kus ta kaasa töötab või juhib. Juba aastate jooksul kogu seltskond on võinud veenduda, et Oskar Kask on toonud linnapeana Pärnule suhteliselt mitmekordselt enam edu ja tõusu kui ükski teine omavalitsuse juht kogu vabariigis.

Tema mõjuvaimaiks relvadeks on suur

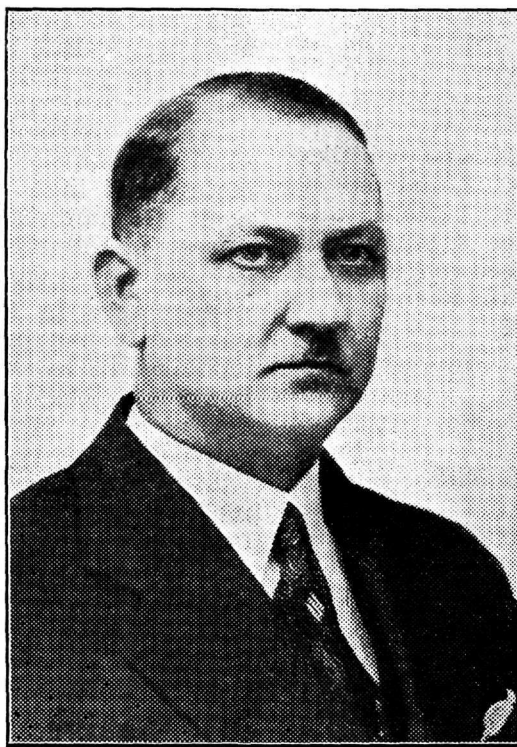
energia, otsejoonelisuus, ausameelsus, viisakus ja lahkus igast klassist isiku vastu, kõrge ilutunne ning taktilisus, mis on toonud tema austajaiks ja tunnustajaiks ka äärmuslasi, vastarindlasi ja muulasi. Parimaks sooviks temale olgu, et ta edaspidinegi töö — nüüd juba riiki juhtiva kõrgeima kolleegiumi liikmena — oleks niisama edukas ja õilis nagu tema senine tegevus.

Oskar Kask sündis 7. jaanuaril 1898. a. Pärnus majajärelpojana. Oma õpinguid ta algas Pärnu algkoolis 1906. a. Selle lõpetanud, astus ta 1913. a. Tartu H. Treffneri gümnaasiumi. Maailmasõja keerised viisid noore trefneristi kaugele Põhja-Venemaale, Arhangelskisse, Lomonossovi gümnaasiumi, kus ta õppis 1915. ja 1916. aastal. Seal siirdus ta uuesti kodumaale, kus 1917. a. lõpetas gümnaasiumi.

Selle lõpetanud, astus O. Kask Tartu ülikooli õigusteaduskonda, mille lõpetas 1923. aastal. Üliõpilasena ta oli agaraimateid tegelasi eesti korporatsioonide vahekordade normeerimisel ja üliõpilasorganisatsioonide vastastikusel lahendamisel. Akadeemiliselt O. Kask kuulub korp! Ugala vilistlaskonda.

Juba noore üliõpilasena O. Kask asus innukalt seltskondlikule tööle. Ta oli vabariigi iseseisvusmanifesti väljakuulutajaid 23. veebruaril 1918. a. Pärnu „Endla“ rõdul. Vabadussõda viis ka O. Kaski vabatahtlikuna rindele. 1919. a. alul ta oli kolm kuud Pärnumaa kaitseliidu ülema abi. 1919. a. kevadel lõpetas ta Tondi sõjakooli esimese lennu ja läks suurtükiväe lipnikuna rindele. Vabadussõja lõppedes O. Kask oli 1920.—1921. a. „Vaba Maa“ Pärnu väljaande esimesi toimetajaid. Samal ajal ta võttis osa ka omavalitsuse tegevusest. 1924. aastal valiti ta Pärnu linnapeaks, missugusel kohal ta on püsinud suure ja järjest kasvava populaarsusega üle 12 aasta.

1926. aastal valiti O. Kask ka riigikogusse, mille 3. ja 4. koosseisu ta kuulus. Ta kuulub ka praegusesse kaitseliitu ja on Pärnu maleva suurtükiväe divisjoni rajajaid ja maleva propandapealik. Oskar Kask on kotkaristi kavaler.

OSKAR KASK

EHT.

AUGUST REI

AUGUST REI

50-AASTANE

Endine riigivanem ja kauaaegne poliitika-tegelane August Rei pühitses 22. märtsil 50. sünnipäeva. Sel puhul „Estonias“ peetud austamisaktus, millest võtsid osa peaaegu kõik meie riigi- ja seltskonnategelased, on küllaldaselt tõenduseks, et A. Rei on olnud meie riiklikus elus tähtsaimaid tegelasi.

Juba vabariigi algusest — ajutisest valitsusest — võttis ta osa töö- ja hoolekandeministrina. Kui Asutav Kogu kokku astus, oli ta selle esimeheks. Hiljem, 1925. a. juunikuust kuni aasta lõpuni, juhatas esimehena II riigikogu. 1928. aasta detsembrikuust kuni 1929. a. juulini oli juubilar riigivanemaks. Ja lõpuks 1932. aasta novembrist kuni 1933. aasta maini püsis ta välisministri kohal K. Pätsi valitsuses.

See on aegade loetelu, millal A. Rei otsestelt istus riigitüüri juures, kuid mitte ainult sellega ei piirdu A. Rei tähtsus meie avalikus elus. Eesti iseseisvuse ajajärgul on vähe neid ülesehitavaid ja positiivseid riiklikke sündmusi, millest ta poleks võtnud osa otseselt või kaudselt. Püsidest sotsialistliku liikumise paremal tiival pole A. Rei kunagi laskunud selle liikumise utoopilistesse sügavustesse, vaid on jäänud alati reaalsele pinnale. Flirdist enamusega või poolenamusega on ta alati seisnud sedavõrd kaugel, et 1917/1918. aastate vahetusel võis isegi kuulda jutte tema väljaheitmisest sotsialistlikust parteist. Kui sel segasel ajal sotsialistlik parem tiib poleks löönud nii kodu- kui ka välismaal meie iseseisvuse poole, siis oleks küll, arvatavasti, meie omariikluse loomine kujunenud palju raskemaks.

Mitte vähese tähtsusega polnud tol ajal küsimus, kas vabadusvõitlus oli klassiliikumine või rahvusliikumine. Neis küsimusis peame

andma au A. Reile, et tema kui eestlane on jäänud alati püsima rahva ja riigi huvide tasele. Me ei tunne A. Reid mitte ainult kui parteitegelast, vaid ka kui rahva huvide ja omapära eest võitlejat. Tema taktikaks on olnud, et klassivõitlust ei tarvitse viia vastollu oma rahva ja riigiga, vaid tööliiskonnas tuleb äratada kultuurilisi huve, mis seovad teda selle rahva ja riigiga. A. Rei pole näinud sotsialismis orjade mässu, vaid teadlikku inimese kasvatamist, mis seisab sotsiaalsete köidikute, vaimupimeduse ja kultuuripuuduse kõrvaldamises. Neist seisukohtadest väljudes pani A. Rei juba noorelt, üliõpilaspõlves, suurt rõhku üldhariduslikele küsimusile. Olles Peterburi Eesti üliõpilaste Seltsi liige võttis ta aktiivselt osa seltsi poolt väljaantavate rahvaraamatute toimetamisest ja tõlkimisest.

Pärast ülikooli lõpetamist ja sõjaväeteenistust asus ta 1913. aastal Viljandisse tegevusse advokaadina. Kuid juba 1914. aastal mobiliseeriti ta maailmasõtta, kus ta teenis kahurväeohvitserina. Vene revolutsiooni puhkedes leiame A. Rei tegutsemas Peterburis Eesti rahvuslike väeosade organiseerimisega. Ta oli valitud Eesti sõjaväelaste ülemkomitee abiesimeheks. Ka siit näeme, et A. Reil pole kodumaa asjad olnud kunagi võõrad.

Eesti sõjaväe ülemkomitees sai juubilar töötada lühikest aega, sest varsti kutsuti teda kodumaale organiseerima Eesti sotsiaaldemokraatlikku ühendust. Ja seda tööd, mis A. Rei tegi Eesti tööliisklassi liikumises, ei saa ainult hinnata klassi, vaid ka riiklikust seisukohast. Me teame, et neil segastel aegadel tegutsesid Eestis sotsialistlikud ühendused, mis olid otse vaenulised Eesti iseseisvuse mõttele. Jäänuks tööliisklassi organiseerimine ainult nende hoolde, oleks meie vabadusvõitlus kergesti võinud kujuneda klassivõitluseks, mille tulemusi nüüd, tagantjärele, on raske näha ette.

Paljud A. Rei kaasvõitlejad nimetavad teda Eesti sotsialistliku liikumise kompassimeheks just seepärast, et ta pole kunagi teinud kaasa räuskavat ega eneselabastavat proletariseerimist, vaid ta on olnud sõna parimas mõttes sotsialistlik riigimees, kel on jätkunud julgust lõppsihte ja üldsuse huve seada kõrgemale päevahuvidest. Ta on üks neist, kes pole elanud tänasest päevast tänasele päevale. Kui kadunud M. Martnat iseloomustatakse kui Eesti

sotsialistliku liikumise kuju enne maailmasõda, siis A. Rei on olnud seda viimased kolmkümmend aastat. Vene revolutsioonis võtab ta juba kindla seisukoha demokraatliku sotsialismi ja Eesti iseseisvuse poolt. Sellele seisukohale on juubilar jäänud püsima tänapäevani, rakendades oma oskuse ja anded ülesehitavale tööle.

Tema teeneid on hinnatud juba 16 aastat tagasi vabadusristi ja hiljem ka kotkaristi an-

netamisega, kuid pidades kinni vana põhiseaduse paragraafidest ta ei võtnud neid vastu. Kuna nüüd endine põhiseadus on rahva poolt tühistatud, nõustus juubilar võtma vastu tema teenete hindamiseks annetatud aumärke.

Kaitseliit, hinnates juubilarite teeneid, märgib siinkohal heameelega fakti, et kaitseliidu toetusseadus hakkas maksma ajal, kui juubilar oli valitsuse juhiks.

-ju.

Poola kaitseväge esindajate vahetus

Ühenduses Poola kaitseväge iseseisva esinduse loomisega Eestis lahkusid oma senistelt kohtadelt Poola kaitseväge esindaja Balti riikides kolonel-leitnant K. S. dipl. Andre Liebich ja tema abi Eestis kapten Georg Radomski. Nende järeltulijaks on major K. S. dipl. Stanislaw Szczechowski.

*

Kol. Liebich esindas ligi 5 aasta kestes meie juures Poola tublisid kaitsejõude. Olgugi et tema alatiseks asukohaks oli meie liitriigi pealinn Riia, leidis ta küllaldaselt mahti vii-

bida meie keskel. Tema hoolitsemisel on süvenenud ja tugevasti juurdunud otsekohene sõprus ja pidev koostöö mõlemate maade kaitseorganisatsioonide vahel. Oma rahvusele oma se elegantsiga, kvalifitseeritud ettevalmistusega ja loomupärase vastutulelikkusega ja sõbralikkusega köitis ta kõiki, kel oli temaga ametiasjus kokkupuuteid.

Elava ja armastusväärse inimesena omab ta paljusid sõpru mitte ainult kaitsejõudude hulgas, vaid ka meie seltskonna laialdastes ringides, olles koos oma šarmantse abikaasaga meie seltskondliku elu esinduslikemaiks isikuiks.

*

Kapten Radomski asus oma senisele kohale Eestis 1. aug. 1932. a. Ligi nelja aasta vältel oleme näinud teda väsimatult töötamas meie keskel ja harjunud teda tundma kui ametisikut, kui inimest, kui sõpra. Ta on kujunenud meile oma-inimeseks, kellele suhtuti täie otsekohesusega, keda nähti meeeldi kõikjal.

Asjaliku ja vastutuleliku ametisikuna näitas kapten Radomski suurt oskust ja hoolt mõlemate maade kaitseorganisatsioonide lähendamise ja nende sõbralike vahekordade ja koostöö süvendamise alal.

Mitmekülgsete huvidega inimesena võttis kapten Radomski innuga osa meie seltskondlikest ja kultuurilistest harrastustest. Sümpaatse seltskonnainimesena nägime teda erandita kõigil meie seltskondlikel sündmusil. Veendunud, et maid ja rahvaid lähendab kõige rohkem vastastikune üksteise elu-olu tundmine, esines kapten Radomski korduvalt sellesisulistel loengutega ja kirjutustega. Tema teeneks on poola keele kursuste korraldamine meie kaitseorganisatsioonide ringides, kus ta ise on esinenud tunnustatud pedagoogina-lektorina. Samuti on tänuväärne see suur hool, millega ta võimaldas poola kirjandust kätte saada asjast huvitatuile.

Kol.-ltn. K. S. dipl. A. Liebich

Kapten G. Radomski

Ja lõppeks sõber sõprade keskel. Neid on kapten Radomskil palju nii kaitsevæes kui ka seltskondlikes ringides. Unustamatuiks jäävad meile koosolemised tema külalislahkes kodus, kus ta on esinenud ülihoolika peremehena ja kus tunti end alati kodusena.

*

Nüüd, millal need kaks tõsist Eesti sõpra siirduvad tagasi oma kodumaale — soovime südamest õnne nende edaspidises töös ja elus.

Eriline tänumeel on kaitseliidul, sest kogu Eestis viibimise kestes on kol. Liebich ja kapten Radomski olnud väsimatuiks vahe-meesteks Poola Küttide Liidu ja Eesti kaitseliidu vahel. Erksalt on nad elanud kaasa mõlemate sõbralike kodukaitse organisatsioonide koostööle ja läbikäimisele, hoolitsevalt aidanud kaasa selle elustamisele ja on täitnud neist ole-neva iga vähimagi soovi sel alal.

Selle eest lubatagu ütelda mõlemale tõsi-sele kaitseliidu sõbrale kogu kaitseliidu pere südamlisem tãnu ja otsekohesemad ning parimad õnnitlused edaspidiseks.

*

Poola uus kaitsevæe esindaja Eestis major K. S. dipl. Stanislaw Szczekowski sündis 17. veebr. 1896. a. Ukrainas. Hariduse omandas ta Kiievi politehnilises instituudis. Võttis osa Vene suurtükivæe ohvitserina maa-

ilmasõjast. Kuulus salaja 1912. a. saadik Poola salajasse sõjaväelisse organisatsiooni P. O. W. 1917. a. Vene rinde kokkuvarisemisel tuli tagasi kodumaale ja astus I poola brigaadi koosseisu. Tegi kaasa poola sõjavæe ja riigi uuestisünni. Võttis osa Poola vabadussõjast, kus sai raskesti haavata. Rahuajal läks lennukõõke ja lõpetas Poola kõrgema sõjakooli. Teenis mitmel riivilisel juhtival kohal ja viimati, enne Eestisse määramist, kaitsevægede peastaabis.

Major Szczekowski ei viibi esimest korda Eestis. Maailmasõja keerises oli ta lühemat aega 1917. a. Vene sõjavæe koosseisus Rakveres ja rahuajal viibis, nüüd juba Poola ohvitserina, teenistuslike ülesannetega Eestis.

Loodame, et ta oma edaspidiste ülesannete täitmisel leiab mahti pühendada tähelepanu ka meie kaitseleiidule ning oma eelkäijate eeskujul abistavalt suhtub Poola ja Eesti vabatahtlike kodukaitse organisatsioonide koostööle. Omalt poolt kinnitame selleks meie alatist ning otsekohesemat kaasabi ja soovime talle kõiges parimaid kordaminekuid.

A. Truuvere.

Major K. S. dipl. S. Szczekowski

Rouget de Lisle — marseeljeesi laulmas

Marseeljees

Prantsuse heroiline vabaduslaul

Prantsusmaa on olnud neid maid, mille mõju on vajutanud Euroopa vaimsele kujunemisele sügavad jäljed. Igatahes keskaja südamest kuni tänapäevani elab Euroopa suurel määral prantslaste vaimsetest pärandustest. Valgustusaeg sai alguse Prantsusmaalt, kust lähtusid vabaduse ja tõe ideed kogu Euroopasse. On vaja ainult meenutada Voltaire'i, Rousseau'd ja entsüklopediste, kelledest said kasvava teaduse ja kodanluse suurimad eestvõitlejad. Ja mitte üksi vaimu ja teadust ei tahetud vabastada keskaja ikkest, vaid ka riigiteoorias rajati uusi teid. Tarvis oli saada lahti absoluutsest monarhist ja tema ilutsevast ja peenutsevast hoovkonnast. Hoovkonna tsivilisatsioon ei tunginud rahvasse, sest see oli kunstlik ja eluvõõras. Uus riigiteooria sai õieti alguse Montesquieu'lt ja Rousseau'lt, kes väljusid seisukohast, et ühiskonna loomulikuks olekuks on ühiskondlik leping, millega üheõiguslikud kodanikud lepivad kokku ühiseks hüveks oma maa valitsemises. Seda võib teostada ainult demokraatlik riigivõim, mis koosneb kolmest iseseisvast põhiõigusest: seadusandlik, täidesaatev ja kohtuvõim. Need kolm võimu pidid ühtlasi üksteist kontrollima, et üksiku tahte

meelevald ei pääseks riiki juhtima oma huvides. Siit sai valmiv revolutsioon oma algideed. Aastal 1789 puhkev revolutsioon ei loonud ise uusi mõttesüsteeme, vaid teostas osa valgustusaja ideid.

Kõigepealt selgus tõde, et riigivõim pole jumalast antud üksikisiku eesõigus, vaid see kuulub rahvale, kel on õigus oma soovide kohaselt luua riike ja valitsusi. Kuid see rahva ülemvõimu mõte oli vana korra esindajatele nii koletislikult uus, et nad oma käitumisega lõhkusid kõik sillad endi ja rahva vahel. Aristokraadid ja vana korra pooldajad põgenesid välismaale, et seal organiseerida emigrantide sõjaväge, kes, teiste Euroopa isevalitsejate toetusel, pidi lämmatama hädaohtliku liikumise. Kõigile oli selge, et rahva võit Prantsusmaal oleks isevalitsejate autoriteedi hävitanud ka mujal. Sellase välise vastase ees ühines kogu Prantsusmaa enneolematu südidusega. Revolutsioon oli rahva asi, mida ei tohtinud puutuda ega sumbutada teiste riikide isevalitsejad. Peab tähendama, et 18. sajandi lõpul ei tuntud veel rahvuslikku ühistunnet ja iseteadvust. Kogu Euroopa isevalitsejate hoovkondades valitses prantsuse kultuur ja prantsuse etikett. Poliitilised huvid ei sega-

nud kultuuriteadvust. Kõliseva kulla eest värvati palgasõdureid kõigist maadest. Ja mitte ükski kondotjääre, vaid ka seikluse- ja karjäärihimulisi principe'pe leidus alati. Sõjast ei tehtud rahvuse küsimust, see oli vaid kuningate omavaheline arveteõiendamise. Sageli ühest rahvusest aadlik teenis kondotjäärina teise riigi sõjaväes, võideldes oma sünnimaa vastu. Kujukaks näiteks võiks siin olla asjaolu, et paljud prantslased tervitasid Friedrich Suure võite Prantsuse sõjaväe üle, nähes selles valgustusaja võitu, kuna Friedrich Suur omakorda, olles läbi imbutatud prantsuse kultuurist, vihkas saksa vaimu kui barbaarsust. Revolutsioon tõi siin muutust. Väljaspoolt kodumaa piire kallale tungijais nähti esimest korda rahvusvaenlasi, kelle võitmine tähendas rahvuslikku ohu ja isamaa au. Rahvuskaardiväelane (le garde national) lõi end läbi revolutsiooni ajal. Enne seda nime ei tuntud.

Järgmine valgustusaja nõue oli kirja, kõne ja südame-tunnistuse vabadus. Pidotseja hoovkonna vabadus põhjenes rahva enamiku orjastusel. Absoluutne monarh võis oma mõistuse ja tahte järgi koolutada kogu riiki ja kõiki kodanikke. Äärmusse viidud keskendus ja sunni-viisil piiratud riiklik korraldus, mis küündis piasiasjadeni, tardus lõpuks mehaaniliseks kohuse'äitmiseks ega suutnud pidada sammu areneva eluga. Kuninga ja rahva tahte vahel haigutas põhjatu kuristik. Kohtu-korraldus, mis igale seisusele jagas eri õigusi, rõhus kodanikke. Arenevat kaubandust ja tööstust takistas vana aristokraatliku süsteemi koormuspoliitika, mis võttis rahvamassilt osujõu. Kaubanduslikku vabadust ei tuntud. Vaesemaid kihte rõhus vana korra kaudsete maksude süsteem. Nad ei saanud rahuldada oma kõige elementaarsemaidki tarbeid.

Sellesse olukorda tõi Prantsuse revolutsioon järsu pöörde. Ta oli Euroopa arengu astmeks, milles kajastusid kõik demokraatlikud nõuded, mis parlamentaarseis riikides on hinnatavad veel tänapäevgi. Vabadus, ühetaolisus ja vendlus, millele liitusid isamaa-armastus ja rahvastunne, said demokraatia uuteks deviisideks. Nendega andis Prantsusmaa vanale Euroopale surmahoobi, et avada teed uuele arengule.

Revolutsiooniline hoog, tunded ja püüded avalduvad spontaanselt prantslaste vabaduslaulus marseljeesis, mis loodi sündmuste otsesel mõjutusel.

Suurte sündmuste lävel seisvad prantslased olid imestunud, kui 30. juulil Marseille' vabatahtlikud, kes ruttasid appi vaenlastest piiratud isamaale, sammusid Pariisi üleva marsi saatel. Marss ristiti marseillaste hümniks. Pärast kadus sõna hümn. Jäi ainult marseljees, linna vabatahtlike nimetuse järgi. Marseljeesile sai Prantsusmaal ja pärast kogu maailmas osaks ennea-kulmatu menu. Prantsusmaalt paisati maailma esimesed vabaduse ja demokraatia ideed ja ka neid ideid kehastav hümn. Vabariigi sõjavägi marssis ainult selle mehise muusika saatel ja võib ütelda, ilma et see oleks liialdus, et Rouget de Lisle'i hoog ei jäänud vabariigi armeele võõraks võitude saavutamisel. Üks tolleaegne sõjaväejuht kirjutab: „Me võitlesime üks kümne vastu, kuid marseljees võitis.“ Teine: „Saatke mulle tuhat

meest ja üks eksemplaar marseljeesi, ja ma toon teile võidu.“

Selle hünni algupära, mida prantsuse demokraatia võttis omaks kõrgema patriootilise entusiasmi väljendusena, oli kaua vaieldav. Ainult möödunud sajandi viimisel poolel suudeti teha kindlaks autentne autor.

Aprillikuus aastal 1792 jõudis Strasbourgi teade Austria sõja kuulutamisest Prantsusmaale. Linna meerkutsus salkkonna patriootilisi vabatahtlikke endale külala. Teiste külaliste hulgas viibis ka maja ammune sõber, noor pioneerväeosa ohvitser Rouget de Lisle. Öhtusöögi ajal rääkis meerk, et oleks hädasti vaja ajakohast sõjalaulu, mis ergutaks vabariigi kaitsjate võitlusindu. Seda enam, et vanad laulud ei sobi uues olukorras. „Teie, Rouget,“ pöördus ta noore ohvitseri poole, „olete poeet ja helilooja. Valmistage meile midagi, mis tiivustaks rahvaväge.“ Rouget vaidles alguses vastu, aga ergutatud sõprade tungivast palvest ja ärevusest, mida kutsusid esile suured sündmused, nõustus ta ja taandus oma tuppa. Seal lõi ta ühe ööga sõnad ja muusika, mis tegid tema nime surematuks. Hommikul kell 7 külastas Rouget de Lisle staabi ohvitseri Marcelet'd ja ütles: „Meeri ettepanek ei lasknud mind magada. Püüdsin survest laastust lüüa sõnad ja leida ka sobiva viisi. Loe ja ütle, mis sina sellest arvad.“ Marcelet luges, kuulas ka muusikat ja sattus eksaltatsiooni. Mõni tund hiljem läks Rouget de Lisle meeri poole. Seal kandis ta klaveri saatel ette oma sõjalaulu. Mõju oli üldine. Kõik olid vaimustatud ja võlutud. Ja olgugi et nad kuulsid laulu esimest korda, paistis see neile olevat ammugi tuttav, sest sedavõrd õieti tabas Rouget de Lisle üldisi tundeid ja meeleolu. Varsti tundis seda laulu kogu Strasbourg, kõik prantslased, kogu maailm. Mõni päev hiljem saatis Rouget de Lisle oma sõjalaulu pühendusega marssal Lucknerile pealkirja all „Rheini armee sõjalaul“. Lühikese ajaga tunti seda kogu Elsassis. Marseille'is, jääva nime saamise kohas, kanti sõjalaul ette mõni kuu hiljem ühel banketil. Juba järgmisel päeval võis seda leida ajalehtedes „Frondisõdurite sõjalaulu“ nime all. Marseille' vabatahtlikud marssisid selle saatel Pariisi ja võtsid osa sama laulu lauldes Tuileries' vallutamisest. Ka pariislased ei jäänud külmaks uuele heroilisele marsile. Rahvas võttis ta omaks marseljeesi nime all.

Hiljem tekkis marseljeesi sünniloo ümber palju legende. Rouget de Lisle'i poolt loodud marseljees tunneb ainult kuut salmi. Pärast 1792. aasta 14. oktoobri püha lisandus kuuele seitsmes, noorsoo, salm. Kaua aega kirjutati see salm Chénier' arvele ja alles 1848. aastal selgus, et selle tõeliseks autoriks on poeet Louis Dubois. Pole ime, et tekkis sellaseid segadusi, sest marseljees sai revolutsiooni ajal sedavõrd populaarseks, et selle sõnade loomisest võttis osa kogu rahvas. Nii liideti sinna salme, kuni nende arv kasvas juba kahekümneni. Olukorrast tingitud salmid kadusid aja muutes. Jäi järele ainult väljendusriikas noorsoosal, mida tuntakse seitsmenda salmi nime all.

Marseljees muutus rahvalauluks, mida tundsid kõik, alates pisikesest poisijõmpsilkast uulitsal ja lõpe-

tades riigi ooperiga. Kuid Rouget de Lisle'i kadumisega horisondilt tekkisid autori kohta ägedad vaidlused. Kobati ringi kuulujuttude ja oletuste järgi ja seetõttu sigines marseljeesi sünniloo kohta palju versioone. Esmalt ristiti autoreiks mitmed prantslased, kuna lõpuks üks tuntumaid tolleaegseid muusikateoreetikuid Castil-Blaze lantsseeris uudise, et marseljeesihelid olivat saksa päritoluga. Seda kannud lauljanna Montesson juba 1782. aastal ette Saksamaal. Sakslased püüsid kasutada ära soodsat seisukorda. Mitte leides tõendavaid andmeid Montessoni ettekande kohta tunnistati marseljeesi muusika maailmas olematu autori Holzmanni omaks. Muidugi see väide ei jäänud pidama paika, sest, hoolimata põhjalikest otsimistest, ei leitud ühestki arhiivist mingisugust jälge Holzmannist ega ta kompositsioonidest. Küsimus lahenes alles 1863. aastal, kui leiti üles eksemplar, mille Rouget de Lisle oli isikliku pühendusega saatnud mantsal Lucknerile. Nüüd langesid ära kõik arvatavad autorid ja nii muusika kui ka sõnad tunnistati Rouget de Lisle'i omaks.

Üteldakse, et revolutsioon pole olnud kunagi kohane silmapilk uute väärtuslike kunstiteoste sünnitamisel, sest ühiskonna energia on pühendatud kaleidiskoopiliselt muutuvatele päevaülesandeile, mis ei soodusta loovat tööd. On tarvis tabada hulkade südamerütmi ja selleks sobivad ainult primitiivsed mõjutamisvahendid, nagu: plakat, üleskutse, karikatuur, ajaleht, soolane rahvanali jne., jne. Kõik see vajub sündmuste möödudes unarusse. Jääb järele ainult arhiivimaterjal ajaloolasile. Peaaegu ükski revolutsioon pole suutnud loominguga anda edasi oma rütmi tulevastele põlvedele. Üheks vähestest hulgast on kindlasti marseljees — uhkem ja kunstiväärtuslikum kui ükski teine rahvushümn. Selles kajastuvad kõik need elemendid, mis andsid indu ja panid liikuma kõigepealt prantslasi ja pärast kõiki Euroopa rahvaid. Sellest sai ärkava demokraatia võidulaul, mis kuulutas kogu maailmale uut inimsuse evangeeliumi.

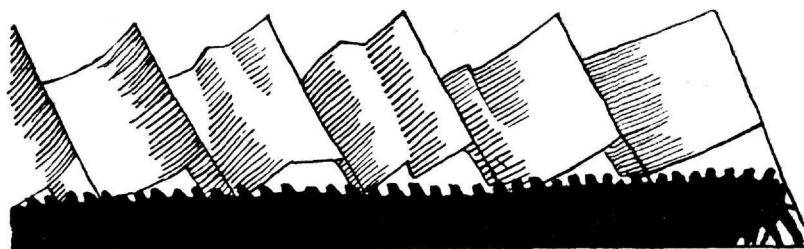
Prantslased ise aga tegid vabaduse ja isamaa austamisest kultuse, millele ei toodud mitte üksi ohvreid rindel, vaid ka tagalas. Vabadushümn marseljees tungis kõikjale. Ta ei jäänud ainult muusikapalaks, mida mängiti sõjaväes, rahva hulgas ja kõigis vabariigi teat-

reis, vaid marseljeesis väljendatud ideid kasutati ka teatrietenduste lavastamisel. Marseljees andis kunstnikele inspiratsiooni balleti- ja rahvaetenduste lavastamiseks, mis läksid kõigi teatrite lavadel hiilgava menuga. Neid mängis nimetati: „Ohverdamine vabadusele“ (Offrande à la liberté).

Et viimasel ajal on paljudes riikides püütud rakendada teatreid riikluse propaganda teenistusse, lavastades sageli propagandatükke, mis on esiteks kunstiväärtuselt madalal tasemel ja teiseks ei vasta ideestikult rahva püüdeile ega töökspidamistele, siis pole vahet liigne heita põgus pilk marseljeesi lavastusse, mis oli vaba mainitud puudustest. Eesriide tõusmisel lava kujutas vaikset ja maalilist looduspilti idüllilisest maastikust. Sarve kutsel jooksevad kokku sõjamehed, naised, lapsed, raudad ja kakskümmend hästi varustatud ratsanikku hobuseid. Nad valmistuvad võitlusele ja tantsivad võidutantsu enne lahingusse minekut. Grupid varieeruvad maalilistes piltides iga marseljeesi salmi järele. Viimset salmi — „Püha isamaa armastus“ — laulsid ainult naised pikkamööda ja tasa nagu kõige pühamat palvet. Samal ajal põlvitasid laval ja saalis kuulajad ja näitlejad „Vabaduse“ ees, mida kujutas vastavalt riietatud näitleja, asetatuna kõrgemale kohale. Ratsanikud, seades end võitlusvalmis, juhtisid hobused kahele poole rampi. Hobused laskusid põlvili ja ratsanikud tervitasid „Vabadust“ lippudega. Orkester peatus, ühes viimsete võimsate oreliakordidega vaikis ka laul ja järgnes tildine vaikus. Äkki trompeedid raksusid, kutsudes isamaakaitsjaid. Hädakellad löid, trummid põrisesid marsileminekuks, kaugelt kuuldus kahuripauke, ratsanikud tormasid galopis kõrgustikule, sõdurid, naised, lapsed ja raudad — kõik hüppasid jalule ja lingutades sõjariistu tormasid lavale, hoides ülal sõjakirveid, piike, tõrvikuid, ja paiskasid saali võimsa refrääni „Sõjariistad kätte, kodanikud!“ (Aux armes, citoyens!).

Vabadus ja selle sümbolne väljendus marseljeesis said prantslastele sedavõrd omaseks, et nad on lahutamatud tänapäevani. Ta on sünnipäevast alates püsinud vabariigi hümnina ja on olnud põlgusealune vaid neil aastail, kui rahvavalitsust ja vabariiki on asendanud isevalitsus ja vägivald.

EPa.

RHEINIMAA

PROBLEEM

Rheinimaa tasalülitus Saksamaa ga mõjus otse pommina. See akt pani kogu maailma kihama ja mõned riigid sattusid ärevusse. Versailles' leping ja hiljem sõlmitud Locarno pakt keelsid Saksamaal „Rheinivöös“ pidada sõjavägesid, ehitada kindlustusi, asutada sõjalise varustuse ladusid — ühe sõnaga, see pidi olema täiesti demilitariseeritud maa-ala.

Nende kohustuste rikkumine loetakse vaenutegevusele võrdseks toiminguks. Prantsusmaal arvestati isegi sõjapuhkemise võimalust, kuid nähtavasti on sõjapuhkemise oht möödunud. Mõni aasta varem oleksid prantslased asunud jõuga likvideerima seda akti — nüüd on see liiga kardetav.

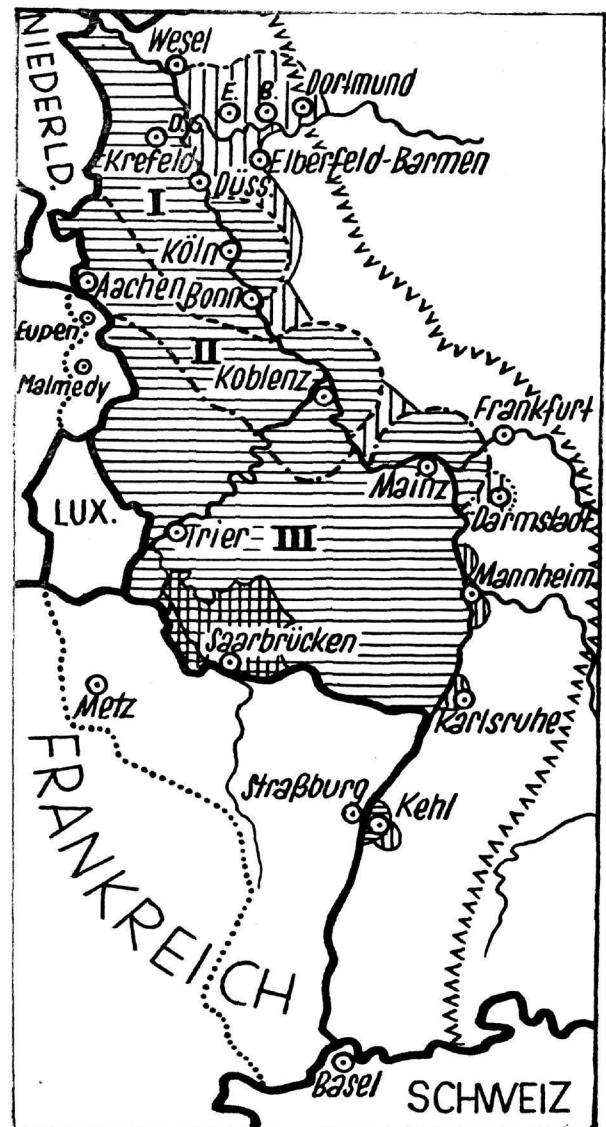
Saksamaa on muutunud tugevamaks. Ta on loonud endale võimsa sõjalise jõu, ja tundes oma tugevust ning soodsat poliitilist olukorda lahendas ta järsu sammuga selle viimase keerdsõlme.

Demilitariseeritud vöö suurus on umbes 56 tuhat ruut-km. Seal elab 15,5 miljonit inimest, seega $\frac{1}{4}$ Saksamaa elanikest. Ligi 18 aastat on kestnud Rheinimaa isolatsioon. Alul oli ta täiesti Saksa riigist eraldatud. 1918. aasta novembris okupeerisid liiduriikide sõjaväed Rheinimaa.

Kuid liitlaste eneste keskel ei valitsenud selles asjas üksmeelt. 1922. a. aprillis lahkusid siit P.-A. ühendriikide sõdurid. Viimaks saadi nii kaugele, et hakati järkjärgult vabastama okupatsioonist Rheinimaa alasid. Nii vabanes 1925. a. Ruhr ja Alam-Rheini piirkond, 1926. aastal Kesk-Rheini ja 1930. aastal Ülem-Rheini maa-ala.

Saksa valitsuse mõjupiirkond seega suurenes. Siin on Saksa tööstuslik rajoon ja selle eraldumine oli halvav majanduslikult. Muidugi ei meeldinud säärane suveräniteedi lõhkumine sakslasile. Võib arvata, et kogu saksa rahvas leidis end olevat solvatud. Ta instinktiivselt toetas ja toetab neid juhte, kes lubasid kõrvaldada selle nähtuse. Selge tõenduse saksa rahva meeleolust andis Saari piirkonna rahvahääletus 1935. a.

Rheinimaa isoleerimine sündis Prantsuse nõudel kartuses Saksamaa revanši pärast. Kas

Rheinimaa kaart

- Saksa läänepiir
- ..... Endine Saksa piir
- vvvvv Demilitariseeritud või idapiir
- I Vabanes okupats. 31. jaan. 1926
- II " " nov. 1929
- III " " 30. juunil 1930
- ▨▨▨▨ Prantsl. poolt eraldi okup. maaalad, vaban. 1925. a. aug.
- ▧▧▧▧ Saarimaa
- ▨▨▨▨ okupeeritud maa

16 aasta eest asusid prants. markokolased Frankfurti

Saksa kahurvägi sõidab Frankfurti 7. märtsil 1936

see surve Saksamaale on oma otstarvet täitnud, on iseküsimus. Seda võib tulevik tõestada, aga võib ka arvata, et ta kaudselt mõjus Saksa riigi ühtlustamisele ja tugevnemisele. Igale survele leidub vastusurve, ja nüüd olemegi seatud tõsiasja ette.

Viimsed Saksa väed lahkuvad Rheinimaalt novembris 1918. a.

Prantsusmaa ehitas oma julgeoleku kindlustamiseks kogu oma idapiirile rauast ja betoonist moodsate kindlustuste võrgu. Moodne maapealne ja maa-alune teedevõrk ühendab neid kindlusi tagalaga. Suurem osa kindlustest asetseb maa all ja neid peetakse purustamatuiks. See kindluste võrk on tuntud „Maginot“-vöö nime all ja seda peetakse vaenlasele läbistamatuks. Aga mis täna näib võimatuks, see on ehk homme võimalik! Seepärast on prantslaste kartus täiesti arusaadav.

Tasalülitades Rheinimaa esitas Hitler uue rahu kava. See on: ta tegi ettepaneku sõlmida 25 aastaks mittekallaletungi leping ja luua vastastikune demilitariseeritud vöö. Aga kes võib selle eest hea seista, et seda uut mittekallaletungi lepingut ühel heal päeval samuti ei annulleerita?

Kui võib üht lepingut ühekülgselt maksusetuks lugeda, miks siis mitte teist?

Kahepoolse demilitariseeritud vöö loomine on poliitiline käsk, mille teostamist kindlasti ei usu ta vaimsed isadki mitte.

Saksamaal ei ole ju midagi kaotada. Kuid prantslased ei või sellega kunagi nõustuda. See tähendaks kindluste lammutamist ja riigi julgeoleku purustamist. Miljardeid on see töö maksnud. Üks prantsuse riigimees tähendas selle kohta.

„Kogu Prantsuse riigis ei ole praegu niipalju lõhkeainet, et purustada neid kindlustusi.“

Kindlasti võib ütelda, et Saksamaal ei tarvitse karta prantsuse ekspansiooni — selleks puudub tal tarvidus. Tal ei tule ruumalast puudust.

Saksa suhtes võib ennem oletada pealetungiiha. Peab ütlema, et Prantsuse seisukord ei ole praegu kuigi mugav. Kui pinevus soodsalt ei lahene, on ta kartus küllaltki õigustatud.

Praegugi on juba Saksa sõjavägi arvuliselt kaks korda suurem Prantsusmaa omast, ja see vahe võib veel paljugi tõusta. Prantsuse sõjaväe koosseis aiva kahaneb. Nüüd tulevad

P.-Ameerika väed lahkuvad 1922. a. Rheinimaalt

Köln võtab sissemarssivaid sõdureid lilledega vastu
7. märtsil 1936

Esimene Saksa vägede paraad Kölnis
7. märtsil 1936

noorte sõdurite „kehvad aastad“. Prantslased ongi pikendanud sundusliku teenistuse aja kahe aasta peale, ja, nagu kuulda, tahetakse seda veel pikendada aasta võrra.

Prantsusmaal on praegu sajad tuhanded noored mehed töötä. Neist võiks luua vabatahtliku palgalise sõjaväe, kuid see ei ole läbiviidav. Prantslane on üldiselt rahuarmastaja inimene. Sõjaväeteenistust, sunduslikku, ta võtab kui kohust isamaa vastu, aga elukutsena seda enamik neist ei eelista. See ei ole ta iseloomule vastuvõetav!

Need on põhjused, miks prantslased püüavad Saksa sõjalist tugevust hoida teatud piirides. Seepärast on sõlmitud vastastikused sõjalised lepingud ja on loodud Rahvasteliit.

Rahvasteliidu nõukogu tunnistas Saksamaa süüdlaseks pooleks. Ta on rikkunud lepinguid. Saksamaa süüdistab Prantsusmaad samuti Versailles' lepingu rikkumises, sest ka liitriigid pidid oma relvastust ja sõjajõude vähendama, aga, just vastuoksa, eriti Prantsuse sõjaline võime on kasvanud.

Ega see väide olegi tuulest võetud. Londonis praegu selle maailma vägevad aruta-

vad seda Euroopa keerulist küsimust. Raske on ennustada, missuguseid tagajärgi seal saavutatakse. Ajutised ventiili vallandamised ei kõrvalda seda kõrgepinget.

Oleks ju kõige õigem, kui kõik vanad lepingud tühistataks, sest neis on paljugi, mis on ebaõige ja otstarbetu.

Tuleks sõlmida uus, õiglane kokkulepe. Ka piiride õiendusi tuleb siis ette võtta, need on palju paksu verd sünnitanud. Kas Trianoni leping ei ole üks vaenukolle? Kui rahuldada ja parandada eelmiste lepingute vigu, siis pikamööda rahunevad rahvad ja võib loota püsivamat rahu.

Aga on vaevalt loota, et säärast suurejoonelist rahvaste lepitust saab läbi viia. Raske on kõiki rahuldada, keegi ei taha „omast“ midagi ära anda. Lühinägelisus on veel suur ja mööduandev.

Aga kui tõeliselt tahetakse rahu, siis tuleb nii teha, muidu õiendatakse ikkagi piirid ja arusaamatused sõja teel. Ei ole mõeldav, et alatiselt oleksid ainult ühed võidukad.

A. H.

KAUGE-IDA SÕJAKOLLE

Džingis - khaani kodumaa suurriikidele mängupalliks

Aegajalt saabub teateid kokkupõrkeist Nõukogude-Mandžukuo kui ka N. Vene mõjukonda kuuluva Välis-Mongoolia idapiiril. Nende piirivahejuhtumite lavastajaiks on senini osutunud peamiselt jaapanlased. Tahmata kergib üles küsimus, kas vahest Jaapan seal sihilikult ei provotseeri sõjalist kokkupõrget N. Venega? Et sellele küsimusele veidi selgust muretseda, vaatleme allpool lähemalt Mongoolia kirjut minevikku ja olukordi, mis tingivad sealseid sündmusi.

*

Pool aastatuhandet kestab veel selle maailma langus — nii kuulutab Budha — siis tuleb sjambal, suur ja otsustav võitlus heade ja kurjade inimeste vahel, kus võitjaiks tulevad head inimesed. Seejärel ilmub suur khaan valgest rassist ja hakkab targalt ja asjatundlikult võitjaks tulnud inimkonda valitsema. Jõudnud kõrgesse ikka ning tundes surma lähemist, haigestub järsku khaani ainuke poeg. Valged arstid on nõutud — nad ei leia vahendit kurja tõve vastu. Kuid seal ilmub Maidari, budhausu laama, ning teeb imet — khaani poeg paraneb. Seejärel

Mongol oma tüübilises lambanahkses mütsis

läheb Maidari ühe mäe juure, mägi avaneb ja annab talle üle Gautama Budha riietuse. Maailm on lunastatud!

Usk Maidarisse on juurdunud sügavasti mongoli igapäevasesse ellu, hulga tugevamini kui teistes budhausulistes maades. Selles usus meenutab mongol oma rassi mineviku suurpäevi. Ta loodab uut tõusu kollase mehe läbi, kes peab lunastama ka valge rassi. Iga päev on tal oma rahva saatus silmade ees, kui ta vaatab kord maailma valitsenud Džingis-khaani linna Karakorumi varemeid ja paljusid teisi rusuhunnikuid ääretuis steppides mongolite südamaal. Siit läksid nad kõik kord metsiku ratsutamisega välja itta, läände ja lõunasse — mehe juhtimisel, kes tahtis laiendada nende kitsast elamisruumi. Džingis-khaan ja ta hulljulged, kuid orjalikult sõnakuulelikud mongolid said kolmeteistkümnendal sajandil kogu Aasia ja Euroopa hirmulks. Vähepeukuv stepp oli muutnud Mongoolia rändrahva tugevaks, peaaegu kommunistlikuks ühiskonnaks, kes ei kohkunud tagasi veristest heitlustestki, kui vaja oli teatavat maad kindlasti oma võimu alla saada.

12. sajandi pöörangul andis Temudžin oma rahvaliikmeile oma suguvõsa nime „mongol“. Teda ennast hakati hüüdma Džingis-khaaniks, s. o. „täiuslikuks kangelaseks“. Ebatavaline teguvõime ja juhiand võimaldasid tal viia oma suguharusid edukate võitluste järele kaugele üle ida- ja läänepiiride. Marutormina tungis Batu, Džingis-khaani pojapoeg, läbi türgi ja vene steppide ega lasknud end kusagil peatada. Ei venelased, poolakad, leedulased ega ungarlasedki suutnud talle vastu panna. 1241. a. seisid ta metsikud jõugud lääne pool Oder'it, Sileesia pinnal. Suur ja otsustav lahing Wahlstatti juures avas Batu'le väravad Lääne-Europasse järgnevateks laastamisteks. Peagi seisavad nad Ungari väravate ees. Kuid siis sünnib ime: nii nagu olid tulnud, nii kaovad metsikud ratsanikud oma juhi märguandel, kellele oli tulnud teade, et suur-khaan on surnud. Batu, võitja, pidi pööрма tagasi, sest kodumaa kutsus! — Euroopa oli päästetud!

Vallutatud maa-aladel loodi hiigla ulatusega riigid. Kuulsaim neist oli Kuld-Horda riik Venemaal. Tatarite ike rõhus rahvaid Indiast kuni Vahemereni, Aarali järvest kuni Dnjeprini — karmilt ja julmalt.

Neljanda suur-khaani, maailmakuulsa Kublai-khaani, ajal õnnestus terve Hiina ja Tiibe'i vallutamine. Kublai-khaan (1259—1294) valitses suurimat riiki, millist üldse maailm on näinud. Peagi viis ta ära oma residentsi hiilgavast Karakorumi, mille olid ehitanud vene, inglise ja hiina arhitektid ning külastanud vaheldumisi paavsti, saksa ja veneetsia saadikud. Uueks pealinnaks valiti praegune Peking. Siin

tegi Kublai-khaan saatusliku vea. Uus pealinn asutati võõral pinnal — võõrad kombed ümbritsesid mongoleid. Mongoolia nomaadid nõrgenesid — algas aeglane langus.

Kõigepealt löid end lahku Kuld-Horda riigid Venemaal. Veidi hiljem kaotasid mongolid juhtimise ka Pärsias. 14. sajandi teisel poolel pidid nad juba andma käest Hiina. Seega oli otsustatud rahva saatus — võitlusind löi lonkama.

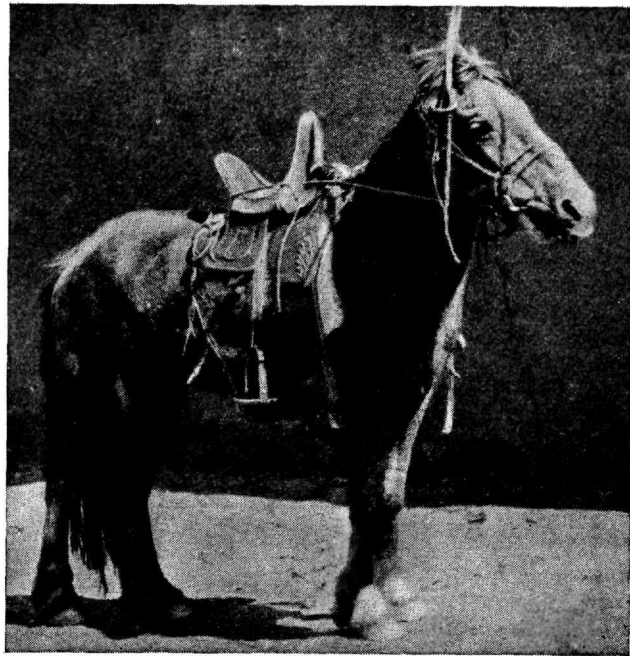
Mongolite kiire languse peapõhjus peitub õigupoolest Dalai-laama kollases õpetuses, mis meelitas nomaadid pehmele ja laisale elule ning purustas sellega nende ründamisinnu, nagu ta varem oli purustanud Hiina ja India oma. Sise-Aasia hiigla jõuallik, mis oma võimsate jõupursetega nii sageli oli kõikuma pannud Euroopa ja Ida-Aasia alusmüürid, oli langenud põrmuks...

Kui 1911. a. Hiina Mandžu-riik kokku varises, ärkas Mongoolia uuesti, kuid ta ei suutnud vastu panna kaasaja suurriikidele, kes olid tema saatusest huvitatud. Ta muutus lehmakauplemise objektiks suurriikide vahel.

Kui puhkes maailmasõda ja sellele järgnev Vene revolutsioon, hakkas oma mõjuvõimu Mongoolias laiendama Hiina. Mongoolia pidi saama temale puhvriks kommunismi vastu. Kuid seal kerkis esile parun Ungern-Sternberg, kes vallutas oma valgekaartlastega Urga, kuulutas välja Mongoolia iseseisvuse ning valitses terve aasta Mongooliat julmuse ja jõuga. Mongolid tõusid uuesti ja ajasid 1921. a. valgekaartlased ja hiinlased maalt välja. Asutati praegune iseseisev Mongoolia rahvavabariik, mida Venemaa tunnustas juba 1919. a. Venemaa sai mongolite vabadusvõitluse kasutajaks. Aasta 1911 loetakse uue Mongoolia sünniaastaks. Mongolid kirjutavad praegu aastaarvuna 25. Praktiliselt kuulub Mongoolia N. Vene vabariikide liitu. Juba aastaid seisavad Mongoolias vene sõjaväeosad vastava juhi käsutuses, kelle ülesandeks on ühtlasi Mongoolia organiseerimine sõjaliselt. Tegelikud kaubanduslikud sidemed on Mongoolial ainult Venega või Vene kaudu. Pealinn Urga on ristitud ümber Ulan Bator Khoto'ks — „punase kangelase linnaks“. Mongoolia saadikud peavad majanduslikke läbirääkimisi Moskvas, Mongoolia noorsugu õpib Venemaa ülikoolides. Venemaa seisab kõikjal Mongoolia riikliku tõusu taga, mis pikkamisi omandab moodsaid jooni. Mongoolia väravate ees aga otab ähvardav inimküllus, otab sissepääsu Mongooliasse. Varemalt Hiina ja Venemaa, hiljem Vene ja Jaapani vahel puhkeb paratamatu võitlus nende steppide pärast, kus söövad rahulikult määratud loomakarjad, kuid kelle omanikud on jõuetud selleks, et kaitsta end oma võimsate naabrite vastu.

*

Sõda Vene ja Jaapani vahel Kauge-Idas on vaid ajaküsimus. Viimaste nädalate sündmused on sõja raskuspunkti veelgi tunduvalt lähemale nihutanud.

Mongoli sõjaratsu, mis 700 aastat tagasi oli tema usstavaimaks saatjaks kaugeil sõjaretkil

Stalin oma jutuajamises Ameerika ajalehtede ühingu esindaja Roy Howardiga on kindlal sõnal kinnitanud, et niipea kui Jaapan peaks Mongoolia rahvavabariigile kallale tungima, ähvardades ta iseseisvust, on Venemaa kohustatud Mongooliale appi minema.

Millal võiks sõda puhkeda? — Seda on võimatu ennustada. Sõda võib puhkeda ootamatult. Kaasajal sõdu enam ei kuulutata — neid lihtsalt alatakse. Seni aga jätkavad jaapanlased oma sõjavägede koondamist Mongoolia rahvavabariigi piirile, kuid mingisuguseid uusi katseid piirivahejuhtumite provotseerimiseks pole esialgu enam märgata.

Kumbki vastane, näiliselt veendununa uue jõukatsumise vältimatuses, püüab praegu kõigest jõust sõjaliste ettevalmistustega kiirustada. Nõukogud õhuvad jaapanivaenulisi jõupurskeid Hiinas ning loodavad ühtlasi profiiti lüüa neist vastoludest, mis Jaapanil on olemas Inglismaaga ja Ühendriikidega. Jaapan seevastu paneb lootusi Saksamaale, kes algavas heitluses võiks esineda tema võimaliku liitlasena.

Ei saa ka väikides mööda minna hiljutisest mässukatsest Tokios, mille eesmärgiks oli sõjaväelise diktatuuri maksmapanek Jaapanis, et võimaldada sel teel teatavatele sõjaväelistele ringkondadele Jaapani sise- ja välispoliitika juhtimisest aktiivselt osa võtta. Selle aktivistide grupi suureks unistuseks oli — kiirendada kõigi abinõudega Aasia maailmariigi loomist Hiina, Mongoolia ja N. Vene Kauge-Ida varemeil. Ehkki mässukatse likvideeriti, pole seega kaugelki veel kõrvaldatud sõjaohu Kauge-Idas.

H. Nahkur.

KSV on lühendus ja tähendab: kahurile sissepandav vintpüssi raud või, lühemalt öeldud, kahurile sissepandav vintpüss. Üldiselt KSV on üheks abinõuks kahuri meeskondade väljaõpetamiseks täpseks ja kiireks tegutsemiseks kahuri tulistamisel, abinõuks drillida kahuri meeskondi käskluste reeglipärases edasiandmises ja täitmises, eriti aga välja koolitada meeskondi tulistamiseks otsese sihtimisega; otsesel sihtimisel eeskätt liikuvate märkide tulistamiseks. Nagu tähendatud, on KSV üheks abinõuks suurtükimeeste väljaõppe teostamisel. Sellasena tuleb teda siis ka käsitada ja temalt nõuda ainult teatud eesmärkide saavutamist. Tutvudes lähemalt KSV ehitusega, tulistamise põhimõtetega ja KSV laskerajaga ehk polügooniga võime määrata kindlaks need raamid, milledesse mahutame tegutsemise KSV-ga. Teisest küljest peame tundma neid üldeesmärke ja sihte, mida taotelevad suurtükimeeste õppused. Omades täielise pildi suurtükimeeste õppetegevusest võime määrata selles õppetöös KSV-le temale kuuluva osa.

Suurtükimeeste õppetegevus on mitmekülgne, järjekindel ja pidev ettevalmistumine laskeharjutuseks praktika- või lahinglaskemoonaga. See õppetöö koosneb juhtide ettevalmistamisest ja meeskonna väljaõpetamisest ning üldisest kokkuliitmisest tegutsema laskmisel tervikuna. Juhtide ettevalmistamise eesmärgiks on tahteliste ja algatusvõimeliste suurtükiväe juhtide kasvatamine, kes oma jalaväe õigeaegse toetamise eesmärgiga täidavad tuleülesandeid kiiresti ja võimalikult väiksema laskemoonakuluga. Selleks juht peab omama: eeskirjade ja laskereeglite kindla ja põhjaliku tundmise; oskuse kasutada laskereegleid praktiliselt ühegi veata; kindla, kuni automaatsuseni viidud, vilumuse kasutada kõiki laskmisel vajalisi võtteid ja tegevusi; oskust organiseerida ja juhatada suurtükiväe tuletegevust kokkukõlas lahinguolukorraga.

Suurtükiülemad peavad olema suutelised tegutsema tulejuhtidena tanki ja soomusauto laskmisel. Pealeselle peab neid õpetatama tegutsema ka saate-suurtüki ülemana. Järelikult peavad nad suutma juhtida tuld lähedal asetsevatele märkidele otsesihimisega ja kaudse sihtimisega. Loomulik, et juhid-allohvitserid peavad täiuslikult tundma ka kõiki neid ülesandeid ja tegutsemisi, mida nõutakse neile alluvailt meeskondadelt.

Iga meeskond suurtükiväe üksuse (patarei) koos-

seisus peab tundma oma ülesandeid peensusteni ja peab suutma neid täita kui automaat — kiiresti ja täpselt.

Need on nõuded, mis esitatakse igale suurtükiväe üksusele, et see üksus väljaõppelt püsiks rahuldaval tasemel.

Siinkohal olgu märgitud, et kaitseliidu suurtükiväe üksused mitmeaastase järjekindla harjutamisega on saavutanud suuremalt osalt tööskust ja ka töö täpsust. Töö tempo jätab aga üldiselt soovida. Töö tempo saavutatakse pideva harjutusega. Möödunud, s. o. 1935. a., õppeaasta laskeharjutused on näidanud ka väga häid hinnanguid töö tempos. Üldiselt kohtades, kus puuduvad soodsad võimalused õppetegevuse arendamiseks, on patareide väljaõppe tase tunduvalt madalam. Mahajäänute järeleaitamiseks peab kasutatama ära kõik abinõud ja kõik võimalused.

Käesoleval õppeaastal kaitseliidu patareid ei teosta ühtki laskeharjutust ilma registreerimata. Kõik laskeharjutused hinnatakse „Juhend suurtükiväe laskeharjutuste teostamiseks“ järgi. Järelikult nii juhid kui ka meeskonnad peavad olema treeneeritud näilistel polügoonidel laskeviiside ja meetodide tundmises ja käskluste andmise ning täitmise tehnikas. Lahinglaskmine on katse, kus esinevad küpsete teadmiste ja oskustega meeskonnad. Õppida lahinglaskmiste najal laskereegleid ja tegutsemist suurtüki juures läheks liiga kalliks. Seepärast lahinglaskmistele, kus õpitakse peamiselt lõhkemiste vaatlemist, lubatakse ainult näha ühte ja meeskonda, kes on põhjalikult läbi töötanud vastava laskmise ja rahuldavalt sooritanud eelharjutustel vähimalt 3—4 vastavasisulist kontroll-laskeharjutust.

Luues pildi neist nõudeist, mis esitatakse suurtükiüksuste meeskondadele laskeharjutuste teostamisel, ei ole raske näha ette toapolügooni ehk laskekasti kasutamise ja KSV töösse rakendamise tarvidust ja võimalusi.

Loomulik, et parim tüüp KSV oleks sellane, mis võimaldaks teostada kõiki vajalisi suurtükimeeste eelharjutusi lahinglaskmisteks. KSV ehitamisel on ütelda mõjuv sõna ka laskerajal. On laskerada avar, suure ruumiga kuulide püüdmiseks, soodsa pinnasega „lõhkemiste“ (tabamuste) märkimiseks, ja kui see laskerada asetseb üksuse lähedal nõnda, et ta on kergesti kättesaadav igasuguseiks õppusiks, siis võib KSV olla suurema kaliibriga ja tugevajõulisem, nagu seda

on „berdaani“ vintpüss. Väikesed kodused laskerajad, nagu nad meil kaitseliidus suuremalt osalt on kasutada, võimaldavad ainult väikekalibriliste vintpüsside raudade tarvituselevõtmist. Viimane asjaolu oli tähtsaimaid põhjusi, miks kaitseliidu peastaap möödunud õppeaastal, valmistades kõikidele saksa 77-mm kahuritele KSV-d, jäi peatuma väikekalibrilise vintpüssi rauale. Ei saa eitada, et suurema kalibriga tugevajouline KSV, tulistades 200—300 meetri kaugusele, ei pakuks paremaid tulistamise ja vaatlemise võimalusi. Samuti on ka tulistamise võtmed suurema kalibri juures lähemad tegelikule laskmisele (lendjoone kumerus, tabamuste vaatlemine tolmupilvekeste abil, liikuva märgi mitmekesine liikumine jne jne.). Kuid mainin veel kord, et laskeradade küsimus kaalus viimased argumendid üles. Kaitseliidu üksikute kahurite varustamine suuremakalibriliste KSV-ga on tuleviku küsimus.

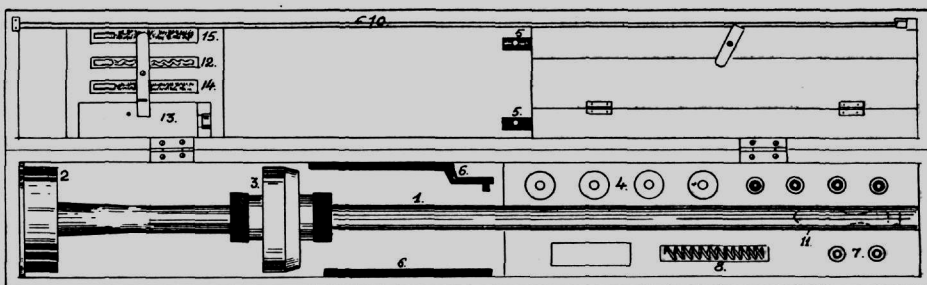
Väikekalibriline saksa 77-mm kahuri KSV on valmistatud komplektina. Igale kahurile kuulub üks komplekt, mis on asetatud puust kasti, nagu näidatud käesoleval joonisel nr. 1. Igale osale on valmistatud puust kastis oma ase, mis hõlbustab nende osade alalist kontrolli. Komplektile on lisatud puhastusabinõud, et need vajalised asjad oleksid alati käepärast. KSV komplekt koosneb järgmisest artiklist: vintraud — 1 tk. (1), tagumine vasest muhv — 1 tk. (2), esimene vasest muhv ühes kinnitusmutriga — 1 kmpl. (3), lukk — 4 tk. (4), kesta väljatõukamise torn — 4 tk. (5), terasvõtmed — 2 tk. (6), õppelööknõelad — 2 tk. (7), õppelööknõela vedru — 1 tk. (8), õonekaitsetoru — 1 tk. (9), puhastusvarras — 1 tk. (10), puhastusvarda käepide — 1 tk. (11), nühis — 1 tk. (12), õlitops — 1 tk. (13), traathari — 1 tk. (14), jõhvhari — 1 tk. (15). Lukk koosneb järgmistest osadest: lukuputk — 1 tk., lukumuhv — 1 tk., padrunimahutaja — 2 tk., löökraud — 1 tk. ja lööktila — 1 tk. Luku üksikute osade joonised on toodud „Laskeharjutused saksa 77-mm kah. sissep. väikekal. vintp. raud“. Igal KSV komplektil on neli lukku. Nimetatud arv lukke on vajaline KSV laskmisel, kus kiirtuleks on vajaline laadijal otsekohe pärast lasu andmist laadida kahur uue padruniga. Selleks nr. nr. 5 ja 6, töötades vahet pidamata, täidavad KSV lukke uute padrunitega ja annavad neid edasi laadijale kahuri laadimiseks. Igal lukul on kaks padrunimahutajat. Laskekogemused KSV-st on näidanud, et väga tihti tuleb ette takistusi tühja padrunikesta eemaldamisel padrunimahutajast. Suuremalt osalt on sel-

leks annud põhjust lubamatu ümberkäimine padrunimahutajaga, mille tõttu tekivad kriimustused padrunimahutajale padrunipessa ja -pesa servadele. Kui padrunimahutajasse jääb kinni tühi kest, siis seda mitte vägivaldselt kõva metallsemelega välja taguda, vaid lukule vahetada uus tagavara-padrunimahutaja, pidades ka siin kinni lukuosadele märgitud numbreist. Esimene number on määratud rauale, teine — lukule ja selle osadele. Õppelööknõel on lameda otsaga ja sellega töötamine ei löhu ära lööktila. Sama eesmärgiga on asendatud ka lahinglöökvedru õppelöökvedru — õppelöökvedru on palju väiksema pingega kui seda on lahinglöökvedru.

Laskerada tulistamiseks väikekalibrilise KSV-st on ehitatud vintpüssist laskmise põhimõttele. Selleks on vajaline kuulipüüdja sein, millele kinnitatakse märklehed. (Kuna laskeharjutused väikekalibrilise KSV-st on meil kaitseliidus rohkem katsetamise astmes, siis toon siinkohal nende esialgsete katsete tulemusena saadud laskeraja tüübi.) Kahuri asetamise kauguse märklehest määrab kindlaks see piir, kui kaugelt on näha tabamused märklehel. Katselaskmisel sügiseste pilves ilmadega oli see näha 25 meetri kauguselt. Arvestades laskekaugust (D) = 25 meetrile ja määrates kahurile sektori (P), mille suurus on 400 tuhandendikku (t), leiame seina laiuse. Kasutades parallaksi valemit seina laius = $p. D \text{ km} = \frac{400 \cdot 25}{1000}$ = 10 meetrit. See ei ole siiski šablooniks lasketiiru ehitamiseks. Selge ilmaga, kui tabamused on nähtavad kaugemale, võib asetada kahuri kaugemale ja siis on ka arvestused teised. Ka ei ole oluline, et kahurile määratav sektor võrduks 400 t. See võib olla ka väiksem. Üldiselt oleneb lasketiiru ehitus suurel määral kohalikest võimalustest.

Püsivateks märkideks KSV-le valitakse üksikud punktid ja esemed panoraam-joonisel, mis on kinnitatud seinale.

Erilist seadeldist võtab liikuva märgi tulistamise harjutus. On vaja tank panna liikuma. Seda võib teha mitmet moodi. Näiteks võib kinnitada traadi piki seina nõnda, et tema küljes rippuv tanki kuju panna liikuma nõõri või erilise „plokk“-seadeldise abil. Tallinna maleva suurtükiväe divisjonile on ehitatud liikuva märgi tulistamiseks seadeldis, mille skeemi toon siinkohal. Kuulipüüdja seinale on kinnitatud künataoline lahtiste otstega kast (AA). Kasti esimesele ülemisele äärelle kinnitatakse osa maastiku joo-

Joon. nr. 1

Kalevi noored kotkad

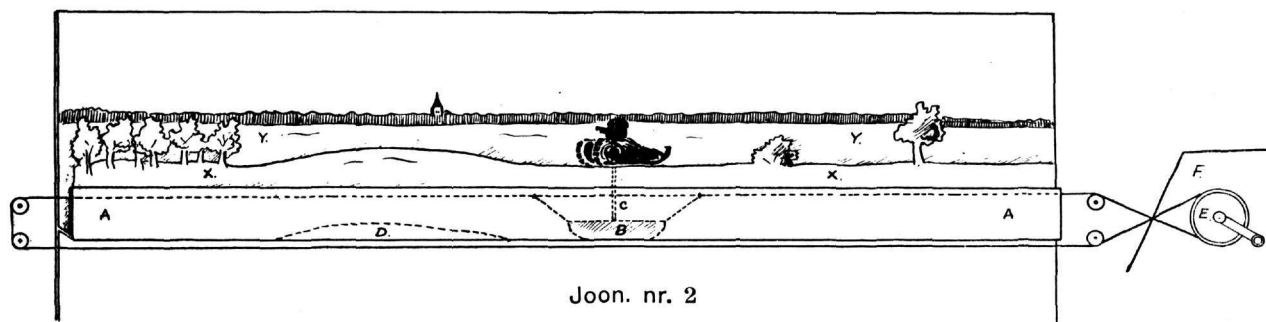
sooritasid
noortuletõrjuja
katseid

Üleriikliku Tuletõrjujate Liidu poolt korraldati kahekuised noortuletõrjujate kursused, millest võttis osa 24 Kalevi malevkonna noorkotkask. Tarvilist ergutustööd tegi oma malevkonnas ltn. Kumari ja nüüd, 17. märtsil k. a., lõppesid kursused katsetega. Katsekomisjoni esimeheks oli tuletõrjujate liidu esimees Sork, kes eriti oli huvitatud sellest, kuipalju noored omavad taipu tuletõrjest ja kas jätkata tulevikus veel noorkotkaste ettevalmistamist tuletõrje alal. Komisjoni kuulusid veel hrad Timosko, Nurm, Luht, Peterson, Teller, ltn.-id Kumari ja Rajuri. Tarvilisi õpetusi ja loenguid pidasid Sad. Tuletõrje ühingu esimees Timosko, kelle ruume ja tuletõrjeabinõusid ka kursuselased kasutasid, ja tule-

tõrjujate liidu poolt olid lektoreiks hrad Peterson ja Nurm. Katseile ilmunud noored kotkad näitasid kohati häid ja täiesti rahuldavaid teadmisi igast erialast. Katseil nõuti: tuletõrjeabinõude käsitlemist, inimeste ja loomade päästmist, esialgselt ja kiiret tulikahju likvideerimist, elanike ja tuletõrje alarmeerimist, peale selle käsitleti veel tuletõrje ajalugu, tuletõrje seadusi ja määrusi ning organisatsiooni. Kuuldavasti on kavatsus tuletõrjujate liidu poolt hakata kindlal kujul noori kotkaid ette valmistama tuletõrje alal, mis on võimalik ka maa-oludes, kus pritsimajad on koolide ja rahvamajade ligiduses. Noortele kotkastele oleks see huvitav ala ning neil oleks kursuse lõpetades sooritatud tähtis eriala.

P. T.

Joon. nr. 2

nisest (XX), teine osa maastiku joonisest (YY) on kinnitatud kuulipüüdja seinale. Jooniste põhimõte on analoogiline laskekasti jooniste omale. Kasti põhjas on raske klots (B), millesse on püstitatud traatvarras (C) ühes papist tanki kujuga. Klotsi liikudes liigub ka tanki kuju. Kuju on asetatud nii kõrgele, et ta on näha esimese maastiku joonise (XX) kohal ja projekteerub seinajoonisele (YY). Kasti põhi võib olla täiesti lame, siis tankikuju saab sirgjoonelise liikumise. Muudame aga kasti põhja, asetades sinna kumeraid, mäetaolisi, liiste (D), siis selle võrra muutub ka tankikuju liikumise tee. On loomulik, et kasti põhja kumerused vastavad maastiku kontuuridele, s. o.

näit. tanki tõustes kõrgemale oleks seal kohal joonistatud vastav mäe kontuur. Klotis ja tankikuju pannakse liikuma trossi (aaaa) abil. Vända abil keerlema pandud trummel (E) paneb trossi liikuma ja ühes trossiga ka selle külge kinnitatud klotsi. Mees, kes töötab tanki liikumise seadeldisega, nagu näidatud joonisel, peab asuma selleks ettenähtud varjendis (F). Olukorra kohaselt „nurkplakkide“ abil võib vedada trossi tulistava kahurini ja seal töötavale liikumise seadeldisega pole vaja kuulide varjendit. Trossiks võib kasutada ka telefonikaablit.

Järgmisena toon „Kaitse Kodu!“ veergudel laskeharijutuste teostamise KSV'st.

Lennuasjandusest

LENNUMEHAANIKA

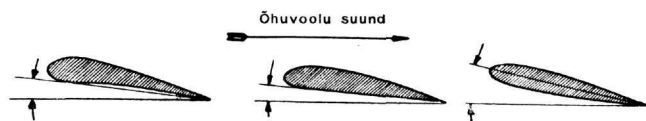
MIKS JA KUIDAS LENDAB PURILENNUK

Dipl. ins. H. TOMBACH

(„K. K.“ nr. 1, 3 ja 7 järg.)

Igal õhus liikuvale kehal tuleb võita õhu vastupanujõud. See õhujõud, nagu teame, on seda suurem, mida tihedam on õhk, mida suurem keha liikumise kiirus suhteliselt õhule, mida suurem keha ja mida vähem ta oma kujult sarnleb n.-n. vooljaskehale, see on langeva tilga kujule. Keha suurust mõeldame seejuures tavaliselt keha ristlõike pinna suurusega, kusjuures ristlõiget teostame perpendikulaarselt liikumissuunale. Lennuarvestuste lihtsustamise otstarbel mõõdetakse siiski lennuki tiiva suurust mitte tema läbilõike pindala suurusega, vaid tiiva enda pindalaga (või, täpsemalt öeldes, tiiva projektsiooniga tiiva alumisele küljele asetatud pinna peale). Seda seepärast, et lennu ajal, tõusul, maabumisel, vigurlennul jne. tiiva asetus suhteliselt lennusuunale muutub ja seega ühenduses, loomulikult, ka tiiva ristlõige, mis teostatakse perpendikulaarselt lennusuunale, on igakord teissugune. Viimane asjaolu aga teeks arvestuste tegemise asjata keeruliseks.

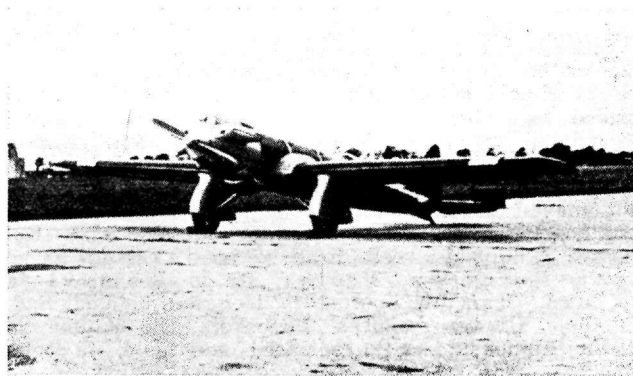
Nii siis õhujõud, mis mõjub tiiva peale, samuti nagu selle õhujõu komponendid — rindtakistus ja tõstejõud — oleneb õhu tihedusest, õhuvoolu kiirusest (tuuletõmbe tugevusest), tiiva pinna suurusest. Õhujõud suureneb nagu kiiruse ruut, s. t. kui lennuki kiirus kasvab kahekordseks, siis nii rindtakistus kui ka tõstejõud suurenevad neljakordseks jne. Pealeselle oleneb õhujõud veel tiiva profiilist ja nurgast, mille all õhuvool põrkab kokku tiivaga. Viimast nurka nimetame lennunurgaks. Lennunurka mõõdetakse mitmesuguselt, olenedes profiili kujust (vaata joon. 16).

Joon. 16. Lennunurga mõõtmine mitmesuguste profiilide juures (vasakult paremale: nõgus, lame, sümmeetriline profiil)

Harilikult on lennukitel kindlakujulised tiivad, mille pindala ei saa muuta lennuseis. Siiski on konstrueeritud ja katsetatud ka lennukiteid muutliku kandepindalaga. Õnnestunuks nende seas tuleb pidada möö-

dunud aastal prantslase Makhonine'i poolt ehitatud mootorlennukit (vaata joon. 17), mis on auhinnatud prantsuse õhuministeeriumi poolt. Sel lennukil on

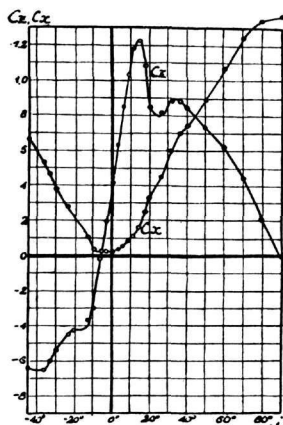
Joon. 17. Makhonine'i lennuk, mille tiiva otsad on väljalükatavad

tiivaotstel ja tagaäärel lisapinnad, missugused võib lennuseis tiiva sisse tõmmata või välja lükata. Lennuk stardib suurendatud kandepindadega, sest sellega on võrdse kiiruse juures tiibade tõstejõud suurem ja start teostub kergemalt. Olles tõusnud soovitud kõrgusele, lendur tõmbab lisapinnad tiibade sisse. Seeläbi väheneb tiibade rindtakistus ja lennuki kiirus suureneb tunduvalt. Kui ühelt poolt kandepindala väheneb läbi tõstejõud väheneb, siis teiselt poolt kiiruse suurenemise läbi see suureneb, nii et lõpuks tõstejõud jääb endiseks ja küllalt suureks, et tasakaalustada lennuki raskust ja võimaldada lennuki õhuspüsimist. Enne maabumist lendur lükkab lisapinnad uuesti välja, mistõttu tal on siis võimalik hädahoitult maabuda väikese kiirusega.

Mõned mootorlennukid omavad erilised seadeldised, nagu tiivapilud, tiivaklapid jne., mis võimaldavad suuremal määral muuta lennu kiirust. Purilennukitel neid seadeldisi tavaliselt ei ole, sest need on komplitseeritud, rasked ja mõjutavad halvasti mõningaid teisi lennuomadusi, mis purilennukitel võivad olla esimese tähtsusega. Purilennuki lennu kiirust võib seepärast mõjutada ainult lennunurga muutmiselega. See on võimalik kõrgustüüri abil. Kui purilendur tahab

vähendada lennu kiirust, siis ta annab lennukile niisuguse lennunurga, mil profiili tõstetegur on suurem endisest. Nii et, kuigi kiirus on vähenenud, tõstejõud on jäänud endiseks ja purilennuk ei kuku ega vaju läbi.

Joon. 18. Tõsteteguri C_z ja takistusteguri C_x lennunurgast α olenevuse kõverikud kujuteldud profiili kohta (tiiva saledus = 6)

Joonisel 18 näeme tõsteteguri C_z , millest oleneb tõstejõu suurus, ja takistusteguri C_x , millest oleneb rindtakistus, muutlikkust lennunurgaga α . Takistustegur on seda suurem, mida suurem on lennunurk, olgu see nurk positiivne või negatiivne, s. t. põrgaku õhuvool vastu tiiva alumist või tiiva pealmist pinda. Seevastu tõstetegur on null umbes -5° juures, see tähendab tiiva asendi juures, mil õhuvool väikese nurga all põrkab kokku tiiva pealmise pinnaga. Kui õhuvoolu nurk on -5° ja -40° vahel, siis tõstetegur on negatiivne ja tõstejõud on suunatud vastupidiselt normaalsele suunale. Sääraste negatiivsete lennunurkadega lendab lennuk selili lennu ajal. Normaalselt aga saaks joonisel kujuteldud profiiliga lennata umbes -5° ja $+15^\circ$ vahel. Viimase lennunurga juures on tõstetegur kõige suurem ja järelikult lendamiseks tarviline kiirus kõige väiksem — see on n.-n. lennuki minimaalne lennukiirus, mis on väga lähedane maabumiskiirusele.

Tõsteteguri kõverik, nagu näeme, omab teatud maksimumi. Missugused on selle tema omaduse järelused? Kui purilendur hakkab oma masinat „rebima“, see tähendab lennunurka suurendama, siis rindtakistus suureneb ja selle tagajärjel lennuk saab pidurdatud ja lennu kiirus väheneb. Kui nüüd tõstetegur jääks endiseks, siis tõstejõud, mis on proportsionaalne kiiruse ruudule, väheneks ja lennuk vajuks läbi. Õnneks aga tõstetegur suureneb üheaegselt takistusteguriga, vähimalt niikaua kui lennunurk on kriitilisest nurgast väiksem, see on nurgast, mille juures C_z on kõige suurem. Nii et kiiruse vähenemist tasakaalustab tõsteteguri suurenemine ja see tõttu tõstejõud jääb endiseks. Järsu lennuki nina ülesrebimise tagajärjel võib isegi tõstejõud mõni aeg olla suurem endisest, mille tõttu siis purilennuk teeb hüppe ülespoole. Kuid juhtumil, kui lennunurk suureneb üle kriitilise, siis ilmneb nähtus, mida nimetatakse lennuki läbivajumiseks või kiirusekaotuseks. Nimelt suurendades lennunurka üle kriitilise suurendame sellega rindtakistuse ja sellega ühenduses vähendame kiirust, kuid ühtlasi vähendame ka tõstetegurit. Kuna kiirus ja tõstetegur vähenevad nüüd üheaegselt, siis tõstejõud väheneb järsult ja lennuk vajub läbi ning, halvimal juhtumil, võib hakata kukkuma. Kui säärane kiiruse kaotus leiab aset väikesel kõrgusel, nii et lenduril ei ole võimalik tüüride käsitusega viia lennukit normaalsesse lennuasendisse enne, kui lennuk puutub vastu maad, siis võivad sel kiiruse kaotusel olla katastroofilised tagajärjed.

Ülalöeldust nähtub, et nii mootor- kui ka purilennuk on lennuvõimelised ainult siis, kui nende lennukiirus ei ole väiksem teatud minimaalsest kiirusest ja lennunurk ei ole suurem teatud kriitilisest nurgast. Seepärast on kindluse mõttes kõigil lennukel peal kiirusenäitajad, mis mõõdavad lennuki kiirust suhteliselt õhule, ja mõnedel lennukel ka lennunurganäitajad.

Kriitiline lennunurk on isesuguseil lennukel isesugune — tavaliselt alla 20 kraadi. Piludega profiilidel on see suurem. Minimaalne lennukiirus on purilennukel 40—50 km/tunnis, sport-mootorlennukel 60—70 km/t., reisilennukel 100 km ümber tunnis.

Kiiruse kaotus ehk läbivajumine on algaja lenduri suurimaid vaenlasi — nii mõnigi mees on selle tagajärjel saanud põrutada ja rohkesti masinaid on pandud „mättasse“! (Järgneb.)

JOONI TARTU MALEVA

ESKADRONI ELUST

14. skp. pühitses Tartu maleva eskadron oma teist aastapäeva, võttes kokku oma töö ja tegevuse tulemused, et saada neist tulevikus juhiseid ja vajalisi kogemusi.

Tartu maleva eskadron on asutatud ratsarügemendi ohvitseridekogu tagavaraväe ohvitseride sektsiooni algatusel 15. III 1934. a. Praegu koosneb eskadron kolmest rühmast, millest kaks on mõõgarühmad ja üks rk. rühm. Eskadron on *in corpore* varustatud täielise mundriga uue vormi kirjelduse kohaselt. Samuti omab eskadron vajalise varustuse, välja arvatud mõned relvad, mida aga lähemal ajal on lootus siiski saada.

Eskadroni tavalised õppused toimuvad aasta läbi kaks korda nädalas, välja arvatud suvekuud, millal sooritatakse laskmisi erikava kohaselt. Ratsaõppused leiavad aset igal pühapäeval ratsarügemendi õppeplat-sidel, teoreetilisi õppusi teostatakse maleva staabi ruumides igal kolmapäeval. Õppused leiavad alati rohket ja elavat osavõttu. Olgu tähendatud, et möödunud tegevusaastal sooritati kõik õppused kava koha-

Eskadron paraadil jalgrivis

1935. a. kevadistel võistlustel takistussõidus kohtadele tulnud malevlased: kpr. O. Kötsi, kpr. F. Ehlen, n.-ltn. E. Ilp, n. a.-o. H. Ratnik

selt, hoolimata ilmastikust tekkinud raskustest ja ebamugavustest. Lisaks eskadroni tavalistele õppustele võetakse osa protsentuaalselt suurimal määral all-ohvitseride ettevalmistamise kursustest, mis toimuvad kaitseliidu peastaabist saadud sellekohaste kavade kohaselt.

Kuna õppuste korraldamine ohvitseridele kaitseliidus pole üldiselt õnnestunud küllaldaselt, on Tartu maleva eskadron ka siin leidnud õnneliku lahenduse. Tänu ratsarügemendi ülemale, kol. J. Kurvitsale,

on reserv-ohvitseridele võimaldatud alatine osavõtt ratsarügemendi ohvitseride täiendusõppustest. See lahke soodustus leiab täiel määral kasutamist eskadroni ohvitserkonna poolt, mis võimaldab taktikas — selle moodsal kujul — kursis olemist.

Kuna eskadroni õppused on õige intensiivsed ja meeskonna ettevalmistus hea, siis on eskadron võistluspõhimõttele korraldatud esinemistel näidanud küllalt silmapaistvaid tagajärgi. Nii 1935. a. kevadistel ratsavõistlustel ületas eskadroni meeskond takistus-sõidus kõik takistused täiesti puhtalt, välja arvatud üks malevlane, kel juba väljasõit äpardus tõrksa hobuse

Eskadroni liikmeid suusatamisel

tõttu. Siinjuures tuleb mainida, et takistused olid meie olude kohta küllalt rasked.

1935. a. sügisestel ratsavõistlustel, kui võistluspinevus tõusis Tartu maleva suurtükiväe divisjoni meeskonna konkurentsi tõttu, tulid takistussõidus kohtadele järgmised eskadroni liikmed: I koht — n.-ltn. J. Pärlin hobusel „Lennuk“, II koht — n.-ltn. E. Ilp hobusel „Jumekas“ ja III koht — ltn. R. Sutt hobusel „Juho“.

Ka laskevõistlustest on hoolsasti osa võetud ja ka kohti saavutatud, olgugi et eskadronil kasutada olevad relvad oma kerguselt (ratsaväe relva iseärasus) ei võimalda sellast täpsust kui jalaväe relvad.

Kõigist muudest maleva üritustest on eskadron võtnud osa täie innuga. On kujunenud ka kombeks igal aastal külastada ratsarügementi tema suvises asukohas, Värskas laagris.

Üldiselt võib ütelda, et eskadron võib oma tehtud

tööga olla rahul. Siinjuures tuleb mainida, et säärame töötulemus on saavutatud suurelt osalt pidevast koostööst kaitsevägega. Ratsarügement, kelle ridades Tartu maleva eskadroni pere, välja arvatud mõned erialamehed, on saanud oma kaitsevälise kasvatuse ja väljaõppe, ei ole kunagi jäänud külmaks eskadroni tegevuse vastu, vaid on kõigi võimalike õppevahendite lubamisega ja igakülgse nõu ja kaasabi andmisega ergutanud maleva eskadroni tema töös. Ka Tartu seltskonnal on selles teeneid. On toetatud eskadroni majanduslikult, samuti on võistlustel välja pandud väärtuslikke auhindu.

Kõigil neil eeltoodud põhjusil tunneb end eskadron praegu üksmeelse perena, kes rõõmsa meelega on alati valmis oma tööd tegema isamaa kaitseks.

Eskadroni juhatusse kuuluvad: dir. A. Jõudu, kol. M. Bergman ja ltn. H. Bergman. Eskadroni pealikuks on n.-ltn. E. Ilp.

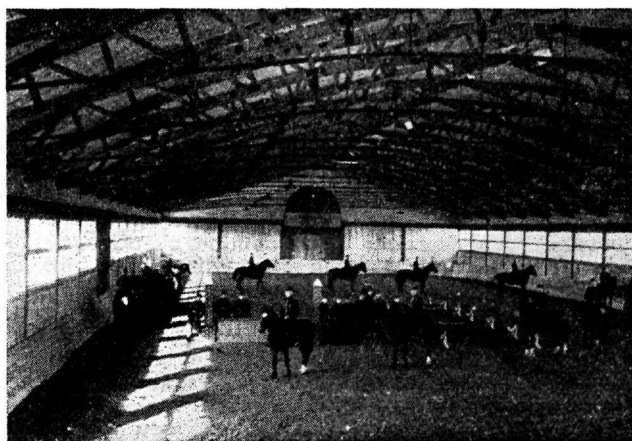
Tartu ratsarügement sai endale maneeži

Maneež väljast vaadatuna

Tartu kaitseliidu eskadron kui ka noorkotkaste ratsarühm, kes kasutavad rügemendi hobuseid, said nüüd pühapäeviti endale kasutamiseks ka uue avara maneeži, mis valmis käesoleva kuu alul.

Maneež on 75 m pikk ja 25 m lai. Ratsutama mahub vabalt 40 hobust. Ka hüpete sooritamine on

Maneež seest

võimalik, kuna põrand on kaetud paksu saepuru-korraga.

Halva ilmastiku tõttu tuli sageli välisõppustest (ratsutamisest) loobuda. Eriti sügisel-kevadeporiga. Nüüd on see pahe kõrvaldatud.

Ühel pool maneeži otsas on suur pinkidega varustatud rõdu, kust võib jälgida õppusi kui ka võistlusi.

Noorkotkaste juhtide nõupidamine

toimus peastaabi kokkukutsel 25. jaan. Tallinnas. Osavõtjaid oli ilmunud kõikidest malevatest, lisaks peastaabi ja keskvanematekogu liikmed, kokku 77 isikut.

Koosoleku avas peavanema abi prof. A. Piip, üteldes tervitusi peavanema kindral Laidoneri poolt. Kaitseliidu ülema poolt tõi tervitused kol. J. Maide. Sellele järgnes ettekanne peastaabi ülevalt J. Tedersoolt möödunud viie aasta töö kokkuvõtetega ja tuleviku kavatsuste kohta. Mõlemad ettekanded, eriti aga tulevikukavatsuste arutamine koos käesoleva aasta tegevuskava käsitlemisega kutsusid esile rohkeid ja väga põhjapaneva tähtsusega sõnavõtte. Peamiseks mõttevahetamise alaks oli vanemate noorte organisatsiooni töösse rakendamise alused, sellele vastavalt ja ka muudu täiendavalt töökavade ümberorganiseerimine ligemale elule. Esitati küsimusi koostööst teiste noorteorganisatsioonidega, kus Saaremaa poolt leidsid erilist selgitust nende kavatsused koostöö kohta maanoorte koondustega. Vahekordade korraldamine skautidega jäeti laiemalt puudutamata, kuna siin uudist pole, küll aga toonitati, et pedagoogiliselt osutub mitmel pool raskeks kahe organisatsiooni töös hoidmine sama kooli õpilasperes. Majanduslike küsimuste hulgas peeti olulisimaks vajaduseks võimaluste leidmine igasse malevasse ühe täispalgalise noortejuhi rakendamine. Noorte nõrka edasijõudmist koolitöös organisatsioonist väljaheitmise põhjuseks pidada ei võidud vastu võtta — ka soovitatud normide püstitamine lükkati tagasi, sest iga nõrka kaasliiget tuleb esmajärjes aidata järele ja kui see tagajärgi ei anna, siis juba selgitada, kas õpilast organisatsioonist eemale jättes sel on lootust nõrkades ainetes edeneda jõudsamini.

Nõupidamiskoosoleku lõppedes järgnesid ajakirja „Kotka“ toimetuse liikmete nõupidamine, noortemalevate instruktorite instrueerimiskoosolek (tutvustati elektriliste õppeabinõude valmistamist ja toalennu lennumudel „Kotkapaoja“ ehitamist-parandamist) ja noortemagistrite nõukogu koosolek. Ka „Mängude käsiraamatu“ autoreil oli viimne nõupidamine peastaabi ülemaga enne raamatu trükkiminekut.

Juhtide õppepäevi jaanuaris.

Möödunud jaanuaris on kolmes malevas peetud ülemaalsed juhtide õppepäevad. Nende õppepäevade pi-

damine on kujunenud kõigile malevaille möödapääsmatuks, sest kogu malevast kokkukutsutud juhid saavad neil juhiseid uudistegevusaladel ning ka põhimõtete vallas, kuna maleva juhid omakorda kujundavad endale kohalikest oludest aruande ja ülevaate.

Esimesena uuel aastal oli Saaremaa juhtide nõupidamine 3. ja 4. jaanuaril Kuressaares. Laialdaselt kokku kutsutud, ühes esindajatega teistelt noorteorganisatsioonidelt ja omavalitsustegelastega, oli osavõtjaid 100 inimese ümber. Õppepäevadel olid ettekanded peastaabi ülevalt J. Tedersoolt, maleva vanema abilt H. Otstavelilt, maleva pealikult kpt. M. Mikk'ilt, kpt. V. Raid'ilt, instruktor R. Heinlaid'ilt, pealeselle näitlikke koondusi ja tseremoniaid kohalikele noorkotkailt. Eriliselt soojalt mõjus Kuressaare linnapea sõnavõtt noorkotkaste ja skautide koostöö küsimuse informatsiooni lõpul, kes teatas, et linn on toetanud skaute ruumide andmisega, kuid et nüüd tahab ta seda teha veelgi laiemalt, aga mitte enne kui mõlemad malevad on leidnud sõbralikud koostöötamise võimalused.

Järgmiste õppepäevadena toimusid Järva noorkotkaste ja kodutütarde juhtide õppepäevad Paides 12. jaanuaril. Õppepäevad algasid kõikide kaitseliidu organisatsioonide juhtide ühise koosolekuga, kus ettekannetega esinesid Järva maleva pealik kol. Prees ja peastaabi noorteosakonna pealik J. Tedersoo. Selle järele siirdusid noorte juhid koos kuulama ettekandeid maleva abivanemalt dir. Kansa'lt, kodutütarde abivanemalt pr. Annus'elt, kodutütarde instr. prl. Ainomäe'lt, maleva pealik A. Salk'ilt ja instr. E. Taksilt. Ka tegelikud koonduse näited toodi juhtidele esile. Õppepäeva juhtisid maleva vanem koolinõunik Ulk ja ringkonna vanem pr. Reitkam. Koos oli üle 80 noortejuhi.

Kolmandana toimusid õppepäevad Viljandis, Sakalamaa maleva juhtidele. 90 juhti ilmus koosoleku alguks kaitseliidu ruumidesse. Avasõna ütles maleva vanem dir. Varriik, mille järele peavanema abi kol. J. Maide andis edasi tervitused peavanemalt ja selgitas pikemas sõnavõtus noortejuhtidele pandavaid suuri lootusi ja nende ülesandeid. Kaitseliidu maleva poolt tervitas maj. Eisenberg.

Järgnevatel töökoosolekutel oli rohkesti sõnavõtte kohalike juhtide poolt ja selgitavaid ettekandeid J. Tedersoolt, maleva pealikult A. Vilmsilt, kpt. K. Kutsarilt, instr. H. Agult ja teistelt. Üheaegselt toimus ka Viljandi malevkonnale lipu üleandmine vastava pidulikkusega ja järgnes huvitava kavaga noorte ettekannete õhtu koolimajas.

Õppepäev Harju noorkotkaste juhtidele.

Kuna malev koosseisult on paisunud viimasel ajal niivõrd suureks, et staabiga kontakti pidamine muutus raskeks, sest instruktori tööjõudu tuleb kasutada peamiselt uute ja vähem tegevust avaldanud rühmade juures, siis korraldati töö elustamiseks endistes rühmades 4. jaanuaril Tallinnas, Noorte Kotkaste Tallinna maleva ruumides, vanakotkastele ja kotkastele õppepäev.

Õppepäevast osavõtjaid oli üle ootuste ohtrasti kogunenud (64). Õppepäeva avas maleva vanem O. Suursööt, soojad sõnad kaasa ütles veel KL maleva pealik major K. Saar ning tegi isegi osa kursust kaasa.

Kohal viibisid ka teised maleva staabi liikmed: koolinõunikud H. Summer, J. Johanson, major Kulasalü ja O. Reintalu.

Õppepäeva kava oli esmakordselt koostatud nii, et sel vanu ja põhimõttelisi asju teisele perele enam ei korratud, vaid seda tehti tunni vältel uute rühmade juhtidele eraldi, kuna samal ajal vanemate, s. o. ennem tegutsenud juhtidega lahendati tööküsimusi. Õppepäeva kaaluvaim sõna oli ütelda muusikameestel: meile tuntud muusikaõpetaja, Pärnu noorkotkaste muusikarühma vanakotkas H. Meri tutvustas okariinide ala uudiste ja organiseerimise võimalustega, kuna helilooja Riho Päts selgitas vilepillide kasutamise võimalusi, ulatust ja nendest onkestrite moodustamist. Nii võis iga õpetaja-juht ise otsustada, mis on parem, odavam ja kohapealsetele oludele vastuvõetavam. Suurem osa „poolt“-hääli langes siiski okariinide heaks.

Lennuasjanduse alal ütles oma sõna KL Harju maleva purilennu instruktor Siniveer, pannes lõpuks mitte ainult mõtteid sel alal liikuma, vaid ka terve eskadrilli muudellennukeid lendama.

Kõigele lisaks tehti läbi koosolijate silme ees tegelikult pidulik koondus tseremooniatega ja küsimiste-kostmistega abil lahendati asi igakülselt.

Teateid „Alati valmis“ võistlustest.

Vabariigi aastapäeval kuulutati välja „Alati valmis“ võistluste tagajärjed peavanemale käskkirjas. Üldvõitjaks tuli Sakalamaa maleva parim rühm — „Välgu“ rühm Viljandi malevkonnast, kel on saavutatud 613 punkti võimalikust 700 punktist. Teisele kohale jääb Võru maleva parim rühm — Karste — 604 punktiga.

Maleva punktide koguarvuga sammub esirinnas Võru malev 12085 punktiga, olles toonud välja 38 üksust, sellele järgneb Tartumaa malev 7492 punktiga (28 üksust), Järva malev 4224 punktiga (14 üksust), Sakalamaa 3916 punktiga (10 üksust). Protsentuaalselt on kõige rohkem üksusi võistlusele toonud Petseri malev (68%), teine on Võru (54%). Suurima üksuse keskmise punktiga on esirinnas jällegi Võru, näidates 149,2, teisena Järva 89,8.

Kokku on sel aastal võistlusest võtnud osa 163 üksust, seega 28,3%. Eelmisel aastal võttis võistlusest osa 45 üksust.

„Alati valmis“ võistluse rändauhind, hra riigivanema annetatud suur marmorist Hermesi kuju, toodi neil päevil ta senisest asukohast, H. Treffneri gümnaasiumist, Tartust, üle Tallinna. Praegu asub kuju kunstniku juures, kel on ülesandeks valmistada sellest 15 väikest koopiat. Need antakse peavanema poolt iga maleva parimale rühmale „Alati valmis“ võistluses ja need rändavad maleva piirides. Originaali külge aga kinnitatakse teadupärast üleriiklikult parima rühma nimetusega plakett, kuna ligi 200 kg kaaluvat auhinda ei saa igal aastal võitjale kätte toimetada. Esialgu jääb suur kuju peastaabi ruumidesse, kuni tema asetamiseks leitakse sobivam ruum.

Raamatuaasta võistlustest.

Raamatuaasta puhul korraldas noorte kotkaste peastaap kolm võistlust: ex-libriste, rühmade ja isiklike raamatukogude võistluse, millele kohta on saabunud peastaapi andmed. Lõpliku kokkuvõtte tegemine ja esikohtade välja kuulutamine toimus vabanduspäeval.

Ex-libriste võistlusele on tulnud 11 autorilt 40 tööd, kus noored kunstnikud näitavad oma osavust. On esitatud võrdlemisi huvitavaid ja nägusaid töid, kuid on ka neid, kes on inspireeritud olemasolevatest eeskujudest. Võitjaks tuli Tartumaa Võõbsu rühmast A. Koppa, saades auhinnaks „Kalevipoja“ RA väljaande.

Üksustevahelisel võistlusel tulid kohtadele linna ning alevi rühmadest: I koht — Valga maleva „Kulli“ rühm

1120 punktiga, kogus 317 raamatut; II — Pärnu maleva „Lembitu“ rühm 1050 p. ja III Harju maleva „Põhjapõegade“ rühm 950 p.

Maarühmadest: I — Võru maleva Valgjärve rühm 641 punktiga, kogus 144 raamatut; II — Lääne maleva Päärdu rühm 448 p. ja III — Sakalamaa maleva Adavere rühm 364 p.

Isikliku raamatukogu võistlusil tulid kohtadele: noorhaugaste klassis: I — Võru maleva Pugola perest pesapoeg Kalju Sokk 337 p. II — Saaremaa maleva „Laanepoegade“ perest noorhaugas Ülo Raid 314 p. ja III — Pärnu maleva V rühma noorhaugas Jaan Rebane 291 p.

Noorte kotkaste nooremas klassis: I — Saaremaa maleva Kuressaare I rühmast pesakotkas Ants Mikk 1474 p. kogus 523 raamatut, II — Pärnu V rühmast kotkapoeg Kaupo Jaakson 628 p. ja III — Pärnu „Tasuja“ rühmast kotkapoeg Jüri Seemann 582 p.

Noorte kotkaste vanemas klassis: I Saaremaa maleva Kuressaare II rühmast pesakotkas Rein Neggo 1370 punktiga, kogus 367 raamatut, II — Pärnu maleva „Lembitu“ rühmast Artur Kütt 746 p. ja III Harju maleva staabi õpperühmast noorkotkas Endel Kulasalü 647 punktiga.

Malevatest tuli parimaks üksuste vahelisel võistlusil Pärnu malev 2046 p. II — Sakalamaa 1649 p. ja III — Tallinna 1196 p. Isikliku raamatukogu võistlusil osutus parimaks Saaremaa malev 4670 p. II — Pärnu 4251 ja III — Lääne 1734 punkti

Need otsused lähevad kinnitamiseks noorte kotkaste peavanemale, kes esikohtadele tulnuile auhind määrab. Auhindadeks on ette nähtud raamatud, kusjuures määratakse neid raamatuid, milliseid seni kogus veel ei ole. Selleks on peastaabis ette nähtud „Kalevipoeg“ — uus väljaanne, koguteosed: „Konstantin Päts“, „Juhan Laidoner“, „Kapten Anton Irv“, „Noorkotkaste Käsiraamatud“, „Noorkotka Mängude Käsiraamat“ ja hulk teisi raamatuid. Peale selle sai iga võistlusest osavõtja mälestuseks raamatu „Eesti raamat 400 aastat“. Kogusummas antakse auhinda ligi 120 krooni väärtuses.

„KOTKAS“, noorte kotkaste juhtide ajakiri nr. 1 ja 2.

Juba üle viie aasta tagasi kavatseti välja anda noorte kotkaste ajakirja. Palju tööd on tulnud teha, juhtidel on igatüüpi olnud täita oma eriülesanded — ainult vilksatanud on ikka jälle mõttesähvatusi noorkotkaste üleriiklikust ajakirjast. Nüüd on sammuke edasi jõutud — noortejuhtide ajakiri „Kotkas“ nägi maailmavalgust 21. jaanuaril s. a. Pisikeselt kavatseti seda — kõigest 8 väikest lehekülge lubati iga numbrit, kuid elu on nõudnud oma õigust — nr. 1 on lugejate ette paisanud 20 lehekülge, samapalju ka nr. 2.

„Kotkast“ ilmub 12 numbrit aastas, makstes Kr. 1.20 aastakäik. Toimetusse kuuluvad vastutava toimetajana G. Reial, peatoimetajana H. Treial, tegevtoimetajana V. Hiir ja noortemagistrid R. Lahi, K. Liping, A. Ohaka, E. Taks. Teadupärast on „Kotka“ tegelik väljaandmine usaldatud noortemagistrite ajutise keskuse hoole. Toimetusele ja noortemagistritele on lahkesti oma nõu ja abi lubanud ning toimetuse nõukogusse rakendunud meie lugupeetud avaliku elu tegelasi kol. ltn. P. Asmus, prof. E. Ein, ülikooli rektor prof. J. Köpp, koolinõunik J. Lang, dir. V. Negro, prof. A. Piip ja kol. A. Traksmäe.

Üksuste vaheline võistlus Petseri malevas.

Maleva staap võttis vastu otsuse korraldada üksuste vahelised võistlused ja kinnitas võistlusmäärused. Võistlusel võetakse arvesse üksuste tulemusrikkas ja intensiivne töö ja see toimuks eraldi noorkotkaste rühmade ja haukaperede vahel.

Kiltsi rühma 5. aastapäeva puhul.

Noorte kotkaste Viru maleva Kiltsi rühm pühises 8. veebr. s. a. avaliku piduõhtuga oma 5 a. tegevuse juubelit.

Rühma esimene koondus peeti 8. veebr. 1931. a., mis tähistab rühma asutamisaega. Siit peale algas hoogus organiseerimistöö ja tegevus, mida ei suutnud pidurdada sagedane juhtide vahetamine, vaid vanakotkas V. Toome juhatusel on ikkagi suudetud hoida kindlat ja ülespoole tõusvat suunda. Kiltsi rühm on üks neist vähesteist, võib-olla ainus, kes sai enesele esimesel tegevusaastal seltskonna poolt sellase tunnustuse, et talle annetati nägus lipp. Toetust selleks andis kooli hoolekogu ja lootusring „Helk“. Rühmal on nägus kodu Kiltsi lossi ümarikus tornitoas, kus noortel on n.-ü. oma tuba ja oma luba. Kodu on hästi sisustatud, hüütakse pesaks. Propagandaõhtute ja pidulike jumalateenistustega on noortel saavutatud tihe kontakt vanemate ja ümbruskonna rahvaga. Rühmal on oma okariinide-orkester, on saavutatud mitmesuguseis ettevõtteis esimesi kohti, nagu V.-Maarja malevkonna laagris, näitustel, aiatöövõistlusel jne. Möödunud suvel korraldas rühm õnnestunult ka iseseisva laagri Koolmäel.

Praegu on rühmas 29 poissi, keda juhivad ja kasvatavad vanakotkas V. Toom ja kotkas V. Randoja.

Uusi üksusi Petseri malevas.

Möödunud aasta lõpuks on Petseri malev rikastunud kolme uue üksusega.

Vanemate poiste organiseerimiseks on asutatud KL Petseri patarei juure noorkotkaste patarei rühm, kus poisid peale tavalise noorkotkaste programmi võ-

tavad läbi veel ratsasõitu ja sideasjandust. Rühma vanakotkaks on patarei ülem kapt. Jensen ja rühma kotkaks nltn. Saarma.

Uueks üksuseks maale on asutatud Mäe valla Igrise algkooli juure Igrise rühm, mille vanakotkaks on põllumees Saar ja kotkaks õpetaja Laaneots.

Esmaabi-kursused Tallinnas.

„Tohtrite“-kursust juhivad alates 1. nov. l. a. maleva arst dr. Velmann. Valmistatakse esimese abi andja erikatseks ja kotkapoja katse esimese abi osaks. Esimestel tundidel toimus töö tervishoiuuseumis, kus oli kasutada rikkalik õppevahendite kogu. Edasi jätkusid praktilised tööd ja ettekanded maleva ruumides. Lõppkatsed toimusid veebruari algul.

Tegevusperioodil kuni kevadeni korraldatakse esmaabi lühikursusi kogu maleva liikmeskonnale, kus pearõhk asetatakse praktiliste oskuste andmisele.

Noorkotkad korraldasid lutsi kultuurõhtu.

8. detsembril korraldas Tallinna Noorte Kotkaste Lõuna malevkonna Olevi rühm lutsi kultuurõhtu, mil kanti ette rohkesti muusikalisi palasid, lutsi rahvaluulet ja hõimutegelase Paulopriit Voolaise näidend „Maajumala poig“. Ulevaatega lutsi maarahvast esines härra Samuel Sommer Piirimaade Seltsist. Sütitava lõppsõna ütles Eesti Haridusliidu peasekretär Evald Vender.

Eeskava järgis saalitäis publikut, kelle hulgas võis märkata rohkesti silmapaistvaid isikuid. Teiste seas viibis õhtul paavsti nuntsius dr. Antonino Arata oma sekretäri dr. Samoré saatel, pealeselle veel välisministeeriumi protokollile ülem Mölder, Läti-Eesti sõprusühingu esindaja Ojansoo, Briti konsul Leslie, Briti passiosakonna juhataja major Giffey j. t.

Erielse menu osaliseks said sümfoonilised ettekanded pedagoogiumi orkestrilt, mida juhatas August Pruul. Õhtu tõmbenumbriks oli aga setude leelotamine, mis sündis kuulsal lauliku Anne Vabarna tütre Matriona Suuvere juhatusel. Setud, riidetatud oma kauneisse rahvariideisse, kandis ette laulimä Anne Vabarna laulu „Lutsi poisköstöl“, mille autor oli luuletanud just eriti noorkotkaste kultuurõhtuks. Rahvuslikud ettekanded pakkusid eriti välismaalast külalisile palju uut ja värsket. Huviküllaselt kandis teiste ilulugejate seas deklamatsiooni lutsi rahvaloomingust ette näitleja Hugo Laur, kelle lavastatud oli ka näidend „Maajumala poig“.

Hõimutegevuse elustamiseks korraldatud kultuurõhtu puhastulu läks Eestisse toodud lutsi eesti soost poiste kasvatamise heaks.

Noorkotkad lennusporti harrastamas

Noorkotkad tegelesid juba 1932. a. lennukmudelite ehitamisega, tookord koos Tallinna Ohuasjanduse Ühingu-guga. Kuna siis ei olnud võimalik saada vastavaid vajalisi materjale, vaibus poiste tööhoog. Möödunud aasta lõpul algasid noored jälle intensiivset tööd, saades selleks tõuget, õhustust ja ka ainelist toetust kaitseliidus asutatud lennuüksuselt.

Ka noorte kotkaste peastaap on asja edasiviimiseks käed külge pannud ja on lasknud müügile mudel-lennuki valmistamise komplekti-kasti. Kastis leidub vajaline materjal, ehitamise kirjeldus ja vastav joonis. Juba on paljud selle järele ehitanud mudeleid ja need

on koolide vahelistel võistlustel saavutanud tähele-pandavaid tagajärgi, on koguni rekorde kestvuslennus püstitanud.

Mudeli „Kotkapoeg 1935“ ehituskarbi saab endale iga asjahuviline osta ja selle koguni postiteel lasta saata. Nii võib iga asjahuviline üle maa hakata lennu-spordiga tegelema ning näiliselt on sel alal oodata üsna hoogsat tööd. „Kotkapoeg“ on müügil kaitseliidu tarvetelaos hinnaga 50 senti karp. Tellimised postiteel täidetakse summa ettesaatjale hinnaga 55 senti karbit.

Kilde Petseri vallutamisest 1919. a. märtsis

Enamlased olid põhja pool Võru-Petseri raudteed tunginud kaugele ette, kuni Orava-Luiska jooneni. Raudtee oli aga peaaegu Piusa jõe sillani meie valduses. Seega asusid enamlased seal olevaile soomusrongidele ähvardavalt külje peal. Pealegi oli neil kavatsus äkilise löögiga vallutada Tuderna sild ja see lasta õhku. Selle õnnestumisel oleksid eelolevad soomusrongid sattunud täbarasse seisukorda ja muutunud peagi võitlusvõimetuiks. Enamlasile oleks aga siit kaudu tee olnud vaba tungida meie vägede seljataha, mis tegutsesid lõuna pool raudteed, ja sundida ka neid taganema.

Et neid pahesid vältida, oli vaja enamlased tõrjuda tagasi. Sellekohase kava järgi pidi üldine pealetungimine algama 29. märtsi varahommikul.

Soomusrongide divisjoni üksustele olid nähtud ette järgmised ülesanded:

Soomusrongide nr. 1 ja nr. 5 löögiosad — 4 kahuriga, leitnant Sabolotnõi juhatusel, pidid pimeduse katte all teed parandades sõitma enamlaste soomusrongile nii lähedale kui võimalik ja kahuritulega ta suruma Piusa jõe taha.

Skautide rügement kapten Pinka ja Reissari juhatusel pidi vallutama Suur- ja Väike-Nitšajeva ja Trostjanka külade ümbruse. Skautidel oli kasutada 4 kahurit ja 2 raskeja 21 kergekuulipildujat. Soomusrongid nr. nr. 2, 1 ja 5 teised pooled ltn. Nepsi juhatusel pidid oma kahuritega abistama skaute ja dessantidega puhastama enamlastist Kolodovitši, Võmorkova ja Lahanova külad. Esimene hoop enamlastele tuli anda Sabolotnõil. Omavahel nimetati teda Kartetšiks, mis tähendas ta tabavat kahurituld. Tema edu puhul oleks skautidel ja dessantidel olnud kergem oma ülesannet täide viia. Ka 7. rügement pidi skautidega ühel ajal asuma pealetungimisele.

Nagu kavast näha, ei olnud alul üldse Petseri vallutamisest juttu. Ta asus liiga sügaval enamlaste rinde taga. Ka käesolev kava loeti mõnel pool liiga optimistlikuks. Ei olnud ka erilist tähtsust selles, kas operatiivkäsus oli nimetatud Petseri vallutamise soov või mitte. Oli iseenesest kõigile selge, et minnakse nii kaugele kui suudetakse. Üldse soomusrongidel vaadati kirjalike korralduste tegemisele kui otstarbetule ajakultule. Milleks aega asjata raisata? Suusõnaliselt sai ju palju paremini anda korraldusi kui kirjalikult. Olid ju kõik üheskoos. Sageli ei olnud ka kirjutamiseks aega ja võimalust. Ainult siis tuli teha kirjalikult, kui suuliselt ei olnud võimalust.

Sellest siis tuli, et soomusrongidel ja löögiosadel vabadussõja-päevist on kõige vähem kirjalikke dokumente.

*

Mõni tund enne lahingu algust, arutades eelseivat lahingut, kapten Irv tähendas:

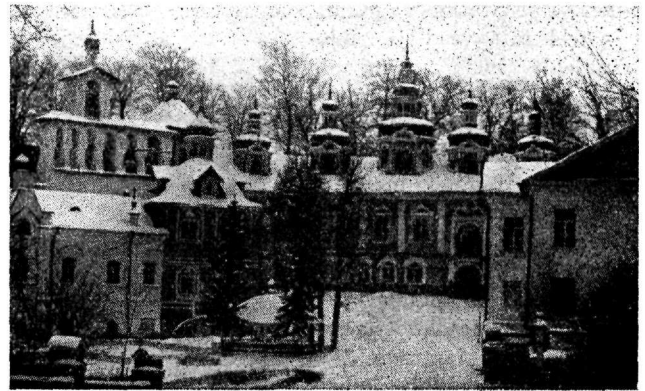
„Oleks ju lihtne asi enamlased tagasi paisata, kui saaks Piusa silla tervelt kätte. Siis sõida kas või

Petserisse. Tahaksin teada, kas enamlased siis veel püsivad Orava juures, kui rongid on otsaga Petseris. Peasi on aga, kuidas sul, Kartetš, õnnestub „Stenjkast“ jagu saada!“

Enamlastel oli siin mitu soomusrongi ja üks neist kandis „Stenjka Rasina“ nime ja oli tõeline soomusrong.

„Kui aga ligi pääsen, küll saan,“ vastas Sabolotnõi, „meil nüüd neli head kahurit. Teen neile sellast põrgut, et ei peata enne kui Pihkvas.“

Petseri jaama võtan ka tule alla, saab siis näha, kas saame neile särki pükstesse! Neil on ju säärane mood, et kui midagi teevad, siis särk on

Petseri kloostri hoov

pükste peal, aga kui jooksevad, siis topivad särki pükstesse,“ lõpetas Kartetš oma jutu.

Irv läks kupeesse ja heitis magama. Istusime Kartetšiga pisikese küünla juures. Ei olnud und. Väljas oli pilkane pime. Lund oli kõikjal küllalt ja paikane valitses. Kohe nagu südatalvel.

„Kuule, Kartetš, kui midagi head, teata kohe telefoniga. Võta ükskõik missugune traat, meil on ühendus kõigi traatidega. Siis teame, kuidas on lood,“ ütlesin talle, kui ta oli juba minekul.

„Oleme rääkinud. Saab tehtud! Nüüd lähen siiski rongile ja vaatan, et saame õigel ajal teele. Juhtub ju vahest, et täpselt määratud ajal ei saa, aga täna peab saama! Sõidan kogu aeg enamlaste rongile järele, siis ei ole kartust lõhutatud tee pärast. Nägemiseni Petseris.“

„Oled veendunud edus, siis on ka edu. Nägemiseni!“

*

Aeg aga venis omasoodu. Löögiosade väljasõit hülises siiski. Raudtee parandus nõudis oma aja. Viimne purustatud roobas kõrvaldatud ja uus asemele paigutatud, ilmus nähtavale enamlaste soomusrong. Lähenes otsustav silmapilk. Kas õnnestub meie ettevõtte? Algas üks ägedaimaist soomusrongide kahevõitlusist. Sabolotnõi täitis oma lubaduse. Enamlaste

rongi ümber tõusis maapealne põrgu. Patareimeeskond töötas kõrge pingega — eelmine mürsk ei olnud veel õieti kahuritorust väljunud, kui juba uus oli sees. Sihtimine ei võtnud palju aega. Rongid olid lähetikku. Enamlaste soomusrong ei jäänud võlgu. Teda oli juba mitu kuuli tabanud, kuid ta püsis kangekaelselt paigal. Ta oli isegi suuremakaliibriliste kahuritega relvastatud kui meie soomusrong, kuid ei tabanud. Kahevõitlus kestis umbes tunni, siis, tabatuna valusasse kohta, sõitis vaenlase soomusrong täie auruga Petseri suunas minema.

Piusa sild langes tervelt meie kätte. Enamlased olid ta alles hiljuti korda seadnud. Silla juures oli neil valvemeeskond, kuid rongilt juhiti sinna äge tuli, valvemeeskond kaotas pea ja võeti vangi. Algas oli hea!

*

Olimegi Petseris. Jaama ümbrus kandis lahingu ilmet. Purustatud vagunid, soomusrongi platvorm seisid teel täis verd ja riideräbalaid, meie granaadid olid jaamas tabanud nende teist rongi, kui see oli parajasti meile vastu sõitmas. Oli tapnud mehi ja rikkunud kahuri. Mõlemad enamlaste soomusrongid olid sõitnud Irboska poole. Paar raudteelast oli saanud surma. Üks granaat oli langenud nende elamusse. Jaamahoone oli tühi. Juhtiv ametkond, peale ühe telegrafisti, kes leiti jaama keldrist, oli enamlastega pagenud. Palju pööranguid oli vigastatud, enamlaste rong oli sõitnud valeteele... Paar platvormi oli roobastelt maha joosnud, need olid sinna ka jäetud. Saagiks saime ühe veduri ja hulga vaguneid. Masinistid olid pommitamise alates põgenenud metsa.

*

Varsti aga hakkas inimesi tulema jaama. Oli Pihkvast rongi saabumise ja ka mineku aeg. Samas sõitis keegi saks kahehobuse sõidukil jaama ja käsutas: „Hei, tovarištš, vii minu asjad jaama!“

Sõdur, kelle kohta see käsk käis, et kiirustanud põrmugi. See vihastas käsutajat ja ta lisis väga iseteadvalt:

„Kas sa ei näe, et olen komissar, tee, mis sind kästakse, aga ära aja suud pärani,“ ja need teised sõnad.

See eht-vene käsklus vajaliste lisandustega oli meelitanud juure sõdureid. Nüüd taheti veel komissari arvel teha nalja ja vene keelt oskaja mees vastas:

„Kust me teame, et oled komissar? Siin logeleb

iga päev igasuguseid komissare. Näita, kus on paberid, siis alles usume.“

Komissar näeb, et nende uskumata Toomastega ei saa teisiti kui peab esitama dokumendid. Selgub, et komissar see ja see komandeeritakse Novgorodi. Dokument läbi loetud, ütleb lugeja eesti keeles: „Poisid, see on suur kala, sel on ka soomust laialt.“

Nüüd alles taipas mees, et asjad ei ole enam korras, kuid oli juba hilja. Küüdimees seletas, et tema pole tahtnud jaama sõita, kuulnud laskmist, aga komissar kiirustanud. Tal olevat vaja sõita koju.

Asjade revideerimisel selgus, et sinna hulka oli sattunud sellaseid esemeid, mis ei kuulu küll kuidagi komissari varustuse hulka, nagu suur hulk kullast ja hõbedast laulatussõrmuseid. Kui tal oleks olnud Novgorodis haarem, siiski oleks sõrmuseid jäänud üle. Mõned neist olid kulunud üsna ahtakeseks. Paar kena ikoonat, hõbedane kiriku karikas, kaaks kodukootud kangast, mõned suitsusingid. Ilmselt röövitud

Soomusrong nr. 1

varandus. Ka oma vägede asukohast ei teadnud ta midagi. Oli alles, nagu pabereist selgus, mõne päeva eest Novgorodist sõitnud siia. Otstarve oli selge, tuli siia röövima! See otsustas ta saatuse. Pehmelt väljendades, ta saadeti ilma ümber istumata Novgorodi.

*

Lõpuks tuli meele, et Petseri vallutamiseks on vaja teatada ka Valka. Väeosadele teatati küll kohe, kuid Valka teatamine oli vähem tähtis. Toon siinkohal ära ka selle telegrammi.

Kapten Poopuu.

Petseri jaam. 1919, 29. 3, kell 10.

Jõudsimine Petseri kell 8.35. Piusa silla kaaraul langes vangi. Saatke kohe 3 rong järele. Ratsaskadron peale laadida ja võimalikult pea järele saa-

ta ühes muusikakomandoga. Saata ka Ojassoni komandost (Kuulipildurite kursus. A. H.) siia praktika peale 30 meest. Irv.

Selgus, et Petseri alevikus oli enamlikke vägesid. Umbes kella 10 paigu läkitati soomusrongide ühendatud dessant alevit vallutama. Dessant jagunes kahte ossa, et võtta alev haaranguisse. Dessandi ettevõtte õnnestus üle ootuste hästi. Vallutati Petseri alev ja rida külasid. Sõjasaak oli haruldane. Saadi kätte kaks täiesti korras 42" kahurit suure laskemootoriga tagavaraga, 2 raskekuulipildujat, 100 kuulipildujarauda, 20 hobust, padroneid, püsse ja hulk muud varustust. Kõige väärtuslikum saak meeste silmis oli kaks koorimat mahorkat. Päris ehtsat vene mahorkat. Selle üle rõõmustas iga mees. Ka niisugused, kes kunagi ei suitsetanud, panid nüüd endale „vilkad“ näkku.

See Petseri saak oli ka esimese ja teise soomusrongi meeste vahel lahkelide põhjustajaks ega ole isegi senini veel vaibunud. Asi seisab kahureis. Esimese rongi dessant lipnik Villemiga tõendas, et see olevat ainult nende teene, et saadi kahureid. Nemad tormanud patarei peale ja püüdnud nad kinni. Teise rongi dessant — al-ltn. Bärenklau, ltn. Behrsin, kpt. Paap — tõendas, et nad oleksid võinud esimestena patarei rünnata, kuid ei tahtnud enneaegselt peale tormata, nagu esimene dessant, sest siis oleksid enamlased jõudnud ikkagi osa kahureid ära viia, vaid nad tahtnud lõigata ära taganemistee, ja esimene rong olevat lihtsalt neile vahele seganud ja seetõttu pääsnud kaks kahurit põgenema. Tüli oli terav. Kapten Irv ei teadnud alul võtta seisukohta, kuid hiljem andis esimesele rongile õiguse ja tunnistas kahurid nende võetuks.

Kes teab, kas teise rongi haarang oleks õnnestunud. Siis poleks olnud ühtki kahurit. Parem pool muna kui tühi koor. Teise rongi mehed tundsid endid solvatuna ja protesteerisid, et jõuda selgusele tees. Kolmel rongi ohvitseril tuli hiljem selles asjas toimetada juurdlust. Kahjuks ei tea, mis see juurdlus andis. See jäi kapten Irve kätte ja vajus unustushõlma.

Kahureid oli ju kaks, oleks võinud mõista Salomoni-kohut. Mõlemad nägid vaeva ja abistasid teineteist selles töös, las' siis olla ühele poolele üks kahur, teisele poolele teine!

Üldsuse ja selle idee, mille eest võideldi, seisukohast on ükskõik, kes võitis kahurid. Isiklikku kasu siin ei olnud. Oleks mahorka pärast tüli kerkinud esile, oleks see olnud arusaadav. Mahorkapüüdjate saak läks kõigile. Ainult kahurite võitmine rikkus osal meestel tuju. Kuuldus häáli, et Irv on ise esimese rongi mees, seepärast ta ka otsustas esimese rongi kasuks.

Kuid ega selle vahejuhtumi puhtul kerkinud esile avalikku vaenu. See oli omavaheline arusaamatus, kus kumbki pool oli veendunud oma õiguses.

Teel alevikku oli näha dessandi liikumist rada — lahingu kohad. Siin-seal lebasid enamlaste laibad, kerge tuisik tikkus neid matma lume alla. Varesed tiirlesid juba nende kohal..

Lahkelide põhjus — 42" kahur. Keskel binokliga kpt. Irv ja soomusrong nr. 2 ülem kpt. Lepp

Vaja teha korraldus, et nad korjatakse kokku enne kui lumi nad matab. Varsti tuleb kevad ja siis on lagunemine kohe käimas.

Tekkis aga küsimus, kes on siin võim, kellele teha korraldus. Kas vallavanemad või valla komissarid? Alevil peab ju olema mingi juhatus. Need tulevad ehk matmisega veel paremini toime. Küsisin venelaselt, kellega sõitsin alevikku, võimude üle teateid. „Eile oli Ivan, vanasti Gavriil, aga kes täna on, ei tea. Ja kust neid praegu keegi üles leiab,“ seletas habemik stoilise rahuga ja ükskõikselt.

Aleviku eel voolas väike oja. Kiire vool ei lase veel külmuda. Vaatan juba eemalt, et naised askeldavad purdel. Veevõtmiseks on toiming liiga pikaldane.

„Hei, onuke, mis need eided seal purdel askeldavad?“

„Eided või? Ah, barin, nad pesevad ju pesu!“

Pesu — selle külmaga? Puhus vinget tuul. Jaamas kraadiklaas näitas 11 kraadi alla nulli. Mõõda sõites nägin, et kaks noorikut seisid paljaste kätega ja paljaste säärtega purdel, loksutades vahetevahel riiet vees ja materdades kurikatega. Naer ja jutuvadin kostis kurikalöökkide vahele. Mõtlesin, nad on olnud siin vist kaua, sest pestud pesu virn oli suur. Ei ole neid heidutanud ei lahing ega külm. Mõnikümme samm eemal lamab tovarištši laip..

Olen kogu aeg imetelnud nende vastupanu külmale. Tugev tõug siin Petseri all. Kas siin peaks veel leiduma Truuvori verd?

Habemik nagu mõistis minu mõtteid ja sõnas:

„U nas baba bedovaja. (Meil naised on tragid, kanged!)“ Ei mujal maailmas leidu sääraseid.

Paari tunni pärast mööda sõites kloppisid ja naersid nad seal veel ikka.

„Kas külm ei ole?“ hõikan neile.

„Ei ole, kui sul on külm, võime sind ka lämmistada,“ kõlab naeru saatel vastus.

Tõepoolest, siin on rahvas „bedovoi“...

Petseris ei olnud leida ühtki kodanliku võimu kandjat. Siis kloostriisse. Las' mungad korraldavad. Paar sõdurit appi, kes rahva kokku käsutavad ja laibad kokku korjavad ja maha matavad. Ja laipu oli palju kokku korjata.

A. H.

„PÄEVALEHT“

**minevikus, olevi-
kus, tulevikus...**

„Päevaleht“ oli see ajaleht, kes 1905. aastal Eesti rahva rasketel kannatusaegadel julgustas Eesti rahva eneseteadvust ja virgutas eestlasi võitlusele parema tuleviku eest. See üle 10 aasta kestnud võitlus krooniti Eesti riikliku iseseisvusega.

„Päevaleht“ on praegu Eesti suurim ja mõjuvõimsaim ajaleht, kelle taga seisavad erksamad inimesed kõigist ringkondadest. „Päevalehe“ suur objektiivsus, suurte eluõdede õigesti mõistmine ja eestluse ideaalidest kinnipidamine teevad ta kõigi poolt kõrgesti hinnatavaks.

„Päevaleht“ jääb ka tulevikus Eesti rahvale õiget suunda näitavaks tuletorniks. Tema minevik, olevik ja ülesseatud ideaalid kindlustavad seda.

Lugege kõik „Päevalehte“!

Tellige kõik „Päevalehte“!